

శ్రీ

పతితననూయ

(అజంతాముల నాటకము)

గ్రంథకర్త

శ్రీయత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపబడినది.

ప్రకాశకుడు.

కురు కూరిను బృహత్పతి,

నరసత్తి బుక్కుడిపో,

భీమవోలు అండ్ బెజవాడ.

319-వారికే

మూడవకూర్పు 1000 పేజీలు.

శ్రీ సీతారామాంజనేయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె,

రాజమండ్రి.

1928

నతీ అనసూయ.

—• పృథమా జ్ఞామ్ •—

పృథమద్యశ్యము—అంధకారము.

పాపములు—(వికృతాకారములతో నార్పుచు, గంతులు వేయచున్నవి)

(అనుబంధము ౨)

[అంధకారము మేఘమండలముగ మారుచున్నది.]

(గంగ ఆకాశమునుండి మెల్లగ దిగుచున్నది.)

గంగ—(అను-3) హా! పరాత్పరా! దీనబంధూ! నన్నీ పాపము లనుండిరక్షించువారెవరు? నాలో మునుగు పాపాత్ములదురితము లన్నియు నీవిధముగ నన్ను వెంబడించుచున్నవి. ఎన్నిప్రదేశములు సంచరించిన నీ బాధ తప్పటలేదుగదా! దేవాదిదేవా! దీనబంధూ! స్వయంభూ! లోకగత్తకా! ప్రాహిమాం! ప్రాహిమాం!

(అనుబంధము ౪)

[ఆకాశవాణి ప్రత్యక్షమగుచున్నది.]

ఆకా—దేవీ! భాగీరథీ! నీ యాశ్రితనము నాలకించి జాలిన్ద్రు డితిని. నే నాకాశవాణిని. గంగామర్రివగు నీవు దుఃఖించిన లోకంబు లాగునే?

గీ. నకల కలుషముల్ హరియింపఁ జాలునీకు

కలుషమేమిటికమ్మ! గంగాభవాని!

పరిమపావనియగు పతివ్రతనుఁజేరి

ప్రార్థనము నేయుమీ వెత బాయునీకు.

నీకు శుభంబగుఁగాక! నేఁ బోయెద.

(అను—౫—ప్రస్థానము)

గంగ—ధన్వోస్మి! ధన్వోస్మి!! ఈ యాకాశవాణి నాకెంత
మేలుగావించినది! నేనిప్పుడు వై కుంతమునకరిగి మహాపతివ్రతయగు
లక్ష్మీంబార్ధ్ధింఁచెను.

పాప—(అను ౨) (అందఱు ప్రస్థానము)

ద్వితీయ దృశ్యము—ఆకాశమార్గము.

నార—ప్రే॥ (అను ౬)

అకటా! నాబాధ నెవ్వరితోఁ జెప్పకొందును?

గీ. అనయమును కలహంబు భోజనముబెట్టి

నన్ను విధి నృజయించియున్నను మదీయ

పూర్వఫలమునఁ బోరాటములు దొరుకమిఁ

జేసి శుష్కోపవాసంబుఁ జేయుచుంటి.

ఇప్పుడేవిధముగ నెవ్వరికిఁబోరాటముఁబెట్టి నాకడుపునింపుకొందును?
(అలొచించి) ఆ! తెలసె- తెలసె- యోగదృష్టింజూడఁగాతనకుఁ గలి
గిన పాపములం బరిహరించుకొనఁదలఁచి, గంగామతల్లి వై కుంతమున
కేగుచున్నట్లు తెలిసినది. ఏమి యీగంగవెత్తి? మహాగర్వమున లోకే
శ్వరులగు తమ భర్తలనునయితము సరకునేయకున్న త్రిమూర్తుల

భార్యల కీ గంగవాపములఁ బోదోలుపాటి సామర్థ్యమెక్కడిది? వీరు నిశ్చయముగ నీప్రయత్నమున భగ్నమనోరథలయ్యెదరు. భూలోకమున వెలయు నత్రిమహర్షి నతియగుననసూయానతియే, యీ మహాకార్యమునకు నసమర్థురాలు. నే నిష్పదీ గంగ ననసూయకడకుఁ బొమ్మనిచెప్పదువేని గంగా, నరస్వతీ, పార్వతుల కలుకరాకమానదు. అప్పుడు వారలాయనసూయను పోకొధింపకపోరు. వహ్వ ! వహ్వ ! ఎంతచక్కని యాలోచనజేసితిని! ఇది నాకు చక్కని విందుగదా ! పెట్టిన నిట్టి కలహమే పెట్టవలయును.

సీ. పతిమాట తన కొంగుబంగారుమాటగాఁ

దలపోసి యలరెడు ధన్యచరిత

ప్రాణేశుడే తన భగవంతునిగనెంచి

ధ్యానించుచుండు నన్మానసీయ

ధవునిచింతనమే నదావృత్తియని నమ్మి

పూజించుచుండు నద్భుతచరిత్ర

నకలనన్దుణ్ణగణ సంపూర్ణయైలోక

సావనియైన శుంభత్సృభావ

అందమున రతి-తాలిమియందు ధరణి

యైన, యనసూయ సాధ్వీమహాశ్రమ మమర

నది కతంబున నాచంద్రమై తనర్చు

నఖిలదిబ్బండలాంతము లలముకొనుచు॥

చే నిక సత్వరముగ పై కుంతమున కరిగెదను.

(అను ౭)

(ప్రస్థానము.)

—* తృ తీ య దృ శ్య ము— దై కుంతము *—

అర్హానసములపయి లక్ష్మీ, సరస్వతి, పార్వతి, ప్ర॥

(పాపములు తగుముకొనిరాగా గంగ ప॥)

పాప—(అను ౨)

గంగ—(అను ౩) దై వసతీమణులారా! ఇందిరాసరస్వతీశార

దాంబలారా ! రక్షమాం ! రక్షమాం !

త్రిదేవులు—గంగామతల్లీ ! నీ కేమి విపత్తునంభవించినది ?

గంగ—తల్లులారా ! వినుఁడు.

గీ. సకలజనుల పాపము లేను సంహరింప

నవి నను హరింపమొదలిడె నమ్మలార !

యతితరంబైన సాధ్వీమహాత్మ్యమునను

కలుషము నడంచి ననువేగఁ గావరమ్మ

మహాపతివ్రతలగువారి శాపంబునంగాక నీకలుషములణంగఁజాలవని

యాకాశవాణి వచించెను. తల్లులారా! మీకన్నఁ బతివ్రతి లెవ్వరు ?

నన్ను రక్షింపుఁడు.

త్రిదే—(అను ౪)

లక్ష్మీ—చెలీ! పార్వతీ! అమ్మాయీ! సరస్వతీ! నేనీ గంగామ

హదేవియార్తి బాపెదను చూడుఁడు.

[కమండలోదకముం గొని]

గీ. అఖిలలోకై కమాతనే నగుదునేని

నావిభుఁడు లోకపతియైన దేవుడేని

ధపునియెడ భక్తి బాయనిదాననేని

కలుషములు భస్మమై పోవుఁగాక ! నేఁడు.

(చల్లును)

పి రి క .

మొదటి కూర్పు .

నా “స్వరాజ్యరథము, ముద్రింపఁ బడినతరువాత కొంచె మించుమించుగ తిరిగి మద్విరచితగ్రంథ మిదియే ముద్రింపఁబడుట— నేనాంధ్రదేశమును వదలి యీ బ్రహ్మదేశమునకు వచ్చుటయే యగుదులకుఁ గారణము. రమారమి మూడుసంవత్సరములనుండి నేను— “రంగూన్ శ్రీలంధ్రజాతీయనాటకసభ” యందు పనిచేయుచుంటిని. అప్పటినుండి యిప్పటివఱకు నేనీనాటకసభకొత్తకై— ౧౮ నాటకములను రచించి, ప్రదర్శింపఁజేసితిని. అందు— మొదటిది “ప్రహ్లాద,, రెండవది— “సతీఅనసూయ,, 1922 వ సంవత్సరమున రంగూన్ ఎలి పిన్ స్టన్ లయస్కోపునం దీక్షణ కౌహినూరుకంపెనీవారిచే ప్రదర్శింపఁ బడినది. సరిగా సందెల్లు చూపఁబడినచో యటులే నేను దీనిని నాటకముగ వ్రాసెతిని. బెజవాడ శ్రీమైలవరిం బాలభాంతినభవాం హర్మోస యస్టు శ్రీయుత అలుగులపాటి రామానుజులుగా రప్యడిసభయం దుండిరి. ఈనాటకమున కినుబంధముగా ముద్రింపఁబడినపాటలకు విరు స్వరముల నిచ్చి విశేషశ్రమ వహించి నాటకమునకు వన్నెఁ దెచ్చిరి. వీరికి నేను తృప్తిఁజూచును. ఈనాటకము ప్రథమమున రంగూను లూయి పీథి నునేరాం హాలులో ప్రదర్శింపఁబడినాడు భూమ్యాకాశముల కొక్కటే వర్షధార! జనులిండ్లనుండి బయటను రావీలులేదు. అట్టిస్థితిలో సభవారివసూలు సుమారు 1500 రూపాయలు. హాలులో నినుక వేయుట కెడములేదు. నాటకసభాదికారులగు శ్రీయుత వెలగల వెంకిటరెడ్డిగా రీనాటకమునందు చూపినయాదరి మనమానము— విశేషధనవ్యయమొనర్చి ఆకాశమున గంగాజలము, నారదు డాకాశమునవిణ వాయించుట, గంగాజలము భూమినుండి పుట్టుట, కాలనర్పము పూలమాలయగుట, మన్మథవస మైదువిధములుగా మాటుట, త్రిమూర్తులు పిల్లలగుట, అనసూయ విగతనస్త్రమై పాలిచ్చుట మొదలగునైనదేశములందు ధనవ్యయమునకు వెనుదీయక, గొప్ప ప్రాస్పరరుసీనులు చేయించిరి—

బయస్కోవునందు గులకరాళ్ళు సెనగలుగా వేయింపబడ
చూపబడలేదు. అది మనపురాణములం దనుశ్రుతముగా వచ్చు
స్వకథగావున ముద్రించునప్పుడునేనారంగమునుపైతమునుచేర్చితిని.
తకుముం దిచ్చట మాకు ముద్రాణాసాకర్యములు లేనందున నానా
ములన్నియు సముద్రితములై యుండెను. ఇప్పుడు నాటకములన్ని
నరుసగాముద్రింపఁదలచియున్నాము.

విధేయుఁడు,

సోమరాజు రామానుజరావు, గ్రంథక

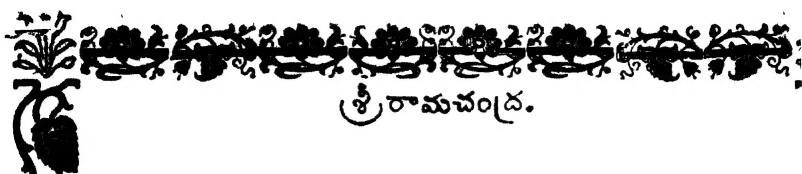
ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

- 1 అత్రిసుని-కథానాయకపతి
- 2 మన్నిధుఁడు-కామదేవుఁడు
- 3 శ్రీమహావిష్ణువు
- 4 శంకరుఁడు
- 5 బ్రహ్మ
- 6 భృంగి-శివానుశరుఁడు
- 7 నారదుఁడు-దేవముని-కథాసూ
త్రధారి
- 8 కాశికుఁడు-కుష్మరోగియగు నొక
విప్రుఁడు
- 9 పాపములు-గంగనుచ్చుకొనునవి
- 10 ఇంద్రాన్నియమవరుఁడులు-
దేవతలు
- 11 మాలపిల్లలు
- 12 భూతము
- 13 దత్తాత్రేయుఁడు-బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరాంశము

స్త్రీలు.

- 14 అనసూయ-కథానాయక
- 15 లక్ష్మి
- 16 సరస్వతి
- 17 పార్వతి
- 18 సర్పద-కాశికునిపతి
- 19 గంగ-సురనది
- 20 ఆకాశవాణి
- 21 ఒకమాలది

శ్రీరామచంద్ర.

సతీఅనసూయ

—CHORUS—

నాం ది

అనసూయంబు; నిజవ్రాతముహిమాశాంతంబు; లోకత్రయ
వినుతొదంతము; నారదాశయసముద్వేలం; బరిష్టామమున్
ఘనదేవిత్రయమానసోల్లసిత దుర్గర్వాపహారంబు; స
జ్జనమార్గప్రదశీలము వెలయు నాసాధ్వీత్వమేలున్ మమున్.

సాధ్వీ ధన్వన్.

—CHORUS—

నాంద్యంతమున మయూరాసనియు, పీఠావాణియు సగు సరస
సేవించుచు కొందరుస్త్రీలు ప్రవేశము.

స్త్రీలు—[అనుబంధము ౧]

వాణీ ! కమలాసనురాణి ! మాకు సమస్తధర్మోపదేశము
గావించితివి. ఇప్పుడు నీవు నల్పిన పతివ్రతాధర్మము హేళన
ము మాశరీరములఁ బురకాంక్షరము గలుగఁజేసెను. అయినను—
కృతిధర్మము ననుసరించి యట్టిమహాసాధ్వీలు గలరా యని
సందేహము గలుగుచున్నది.

సర—అసందేహము మీకేల? మున్ను సావిత్రిచరిత్ర
వినియుండరే? అంతకన్న సాత్వికత్యనిదర్శనము మీకేమిగావలయు

స్త్రీలు—త్వో! బానాతిపాతినిర్వివక్షిమ నెఱుంగవలయుననినా
చో, ప్రబలహాశోధనమునఁ గాని తెలియ నలవిగాదు. శోధనములు
గలుగకున్నంతవఱ కిందఁజూచు సతినితలే—నావిత్రిచరిత్రమున పరి
ధనము లేదే!

సర—సరే! అటులయును ననసూయాదేవి దివ్యచరిత్రము మీ
ందేహమును బావఁగలదు.

స్త్రీలు—ఆచరిత్రమును మేము చెవులార వివలఁతుము.
కాది నూతనేతిహాసము. అందలివి నెఱుములేమి?

సర—విశేషములూ! వినుఁడు—

సీ. కనులేశవదజాత గంగాసనీవంతి యా
నాతిహేతువుననిర్భీతయయ్యె
భంగంబునలుచ నాభృంగీశుఁడరుదేంచి
యమపుగాంతరమున కరిగివచ్చె
మదనుఁడేతేంచి సుర్మదముని ఘోరశా
పాహతిఁ బాల్పికి యఁఁడుఁడయ్యె
మానభంగమునఁ జేయఁబూని లోఁగూర్చులా
వెలఁదిపాత్తిభ్రూలో బిడ్డతైరి.

గీ. దావనేల?—గౌరియును, పద్మయును, నేను
గర్వమునుమాని యానతి కృపఁబడుట
నారదుంఁడొకకలఁపఁబూక్తనాటకంబు
నాడివాఁడైచె నాలింపుడమ్మమీరు—

అనసూయాదేవి దివ్యచరిత్రమును మీకెఱింగించెనమరండు

స్త్రీలు—భాగ్యము—(అయబాధము ౧)

[ప్రేరేపనము]

అంధ్ర నాటకములు.

గయోపాఖ్యానం చి ల	0- 8-0	గర్వభంగము అ ను	0-12-0
ప్రసన్నయాదవం డిటో	0- 8-0	లాల్ గోహారు డిటో	0- 12-0
పారిజాతాపహరణం	0- 8-0	బంగన్ బకావలి డిటో	1- 0-0
సార్వభౌమరిణయము	0- 6-0	పసక బకావలి డిటో	1- 0-0
స్వప్న వానవదత్త డిటో	0- 6-0	శ్రీకృష్ణలీలానము డిటో	0- 12-0
పద్మపూజా చి మా	1- 0-0	ప్రతిష్ఠా పాండవం డిటో	0- 12-0
శ్రీకృష్ణరాయభారము	0- 12-0	వాస్యతిక చెంచునాటకము	0- 12-0
సంగీత ప్రహ్లాద డిటో	0 12-0	ప్రతిష్ఠాయాదవం డిటో	0- 12-0
భూలోకరంభ డిటో	0- 12-0	కన్యాశామి చి కే	1- 4-0
శ్రీరామజననము సో రా	0. 8-0	తులసీదేవి ము వేం	1- 0-0
సీతాకల్యాణము డిటో	0- 8-0	సతీతులసి ద్రో నీ	1- 0-0
సుగ్రీవపట్టాభిషేకము	0- 8-0	పాండినజననం రా నా	0-10-0
లక్ష్మణమూర్ఛ డిటో	0- 12-0	పాండినోద్వేగం డిటో	0- 12-0
రాణీసంయుక్త అ కే	0- 8-0	పాండిన విజయం డిటో	0- 12-0
చంద్రకాంత డిటో	0- 12-0	పాండినాశ్వమేధం	0- 12-0
సంపూర్ణరామాయణం	1- 0-0	సంపూర్ణోత్తరరామాయణం	1- 0-0
లంకాదహనము	1- 0-0	అహల్యాశాపవిమోచనం	0- 12-0
పురూరవ (జయప్రద)	1- 0-0	సువర్ణపాత్ర డిటో	1- 0-0
సావిత్రి ద్రో నీ	0- 12-0	మహానంద బ గో	1- 0-0
చతురచంద్రహాస డిటో	0- 8-0	వై రాగ్యచింతామూ	1- 0-0
అహల్య మ అ	1- 0-0	హనుమదామసంగ్రామం	0-12-0
సత్యహరిశ్చంద్ర	1- 2-0	సత్యహరిశ్చంద్ర రానా	0- 12-0
సంగీత గుహాబకావలి	1- 0-0	సంపూర్ణరామాయణం	1- 0-0
బిల్వమంగళ చింతామణి	1- 0-0	సీతారామ వియోగము	0- 12-0
బుద్ధిమతీవిలాసము	0- 12-0		

సరస్వతీ బుక్కు డిపో. బెజవాడ.

సవలలు కథలు — పూర్వప్రబంధములు.

		సంఖ్య	
కాలిదాసచరిత్ర	1- 0-0	మనుచరిత్ర	1- 0-0
భోజరాజచరిత్ర	1- 0-0	వసుచరిత్ర	1- 0-0
వేములవాడ భీమకవి	1- 0-0	శృంగారనైషధము	1- 0-0
తెనాలిరామకృష్ణకవి	1- 0-0	శశాలకవిజయం	1- 0-0
శ్రీనాథకవిచరిత్ర	1- 0-0	సారంగధర	1- 0-0
బమ్మెరపోతరాజచరిత్ర	0-12-0	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	1- 0-0
కృష్ణదేవరాయ చరిత్ర	1- 0-0	భాగవతరత్నములు	1- 0-0
భట్టివిక్రమార్కులకథలు	-0 4-0	భారతరత్నములు	1- 0-0
సుదనకామరాజుకథలు	0- 8-0	వేమనరత్నములు	1- 0-0
శుకసప్తకథలు	0- 6-0	భారత పద్యరత్నావళి	0-12-0
పన్నెండ్రాజుల కథలు	0-12-0	విజయవిలాసము	0-12-0
చిన్నోదకథలు	0 -8-0	వైజయంతీవిలాసం	0-12-0
సిద్ధార్థచరిత్ర	0-12-0	రాజశేఖరవిలాసం	0-12-0
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	1- 0-0	ప్రభావతీ ప్రస్థావనము	1- 0-0
గులేబకావళి	0- 8-0	సంపూర్ణరామాయణం	1 0-0
అల్ల అశ్వనచరిత్ర	0- 8-0	శృంగార శ్రీనాథము	1- 0-0
ప్రీతి కవిజయం	0-9-0	రెట్టమతిశాస్త్రము	1- 0-0
పంచపాండవులనవాసం	1- 0-0	బిల్వశీయము	0-12-0
రామకృష్ణ పరమహంస } చరిత్ర	1- 0-0	జై మిశ్రభారతము	1- 0-0
కర్పూరమంజరి	1- 0-0	కాలిదాసవిజయం	0- 8-0
రామచంద్ర విజయం	0-10-0	రామచంద్రమహావ్యము	1- 8-0
రాజరత్నము	0-12-0	రసికజనమనోభిరామం	1- 0-0
ప్రచండ భైరవము	0-12-0	తులారామ్	1- 0-0
భాగవద్గీత	1- 0-0	బలపద్మినివాహం	0- 9-0
		అధ్యాత్మ కీర్తనలు	0-10-0

అంబ

స ర స్వ తీ ఋ క్కు డీ పో. బె జ వా డ.

పాప—(భస్మముగాక అట్టహాసముచేయును.) (అను ౨)

గంగ—సాధ్వీలారా ! రక్షింపుడు--రక్షింపుడు.

లక్ష్మి—చెలీ! పార్వతీ! నేనేమైన నపచారముజేసియున్నానా?

పార్వ—సఖీ! నేడు నీవనిర్మలవై యున్నట్లున్నావు. నేను వీని

మదమణించెద నుండుము.

(కమండలోదకముంగొని)

గీ. విగతకలుషయా సాధ్వీ నే నగుదునేని

జగతికెల్ల బరాశక్తి లగుదునేని

సర్వలయమూర్తి శంకరునతి నయేని

కలుషములు భస్మమైపోవుగాక ! నేడు.

(చల్లును)

పాప—(భస్మముగాక అట్టహాసము చేయుచున్నవి.) (అను ౨)

గంగ—హా ! తల్లులారా ! రక్షింపుడు.

సర—చెల్లెలా ! నీవుండుము. నేనె వీనినిసంహరించెదను.

[కమండలోదకముంగొని]

గీ. వేదములునాయెడల నుద్భవించునేని,

యఖిల శబ్దపరబ్రహ్మనగుదునేని,

యలచతుర్ముఖ నిక్కంపు టతివనేని,

కలుషములు భస్మమైపోవుగాక! నేడు--(చల్లును)

పాప—(భస్మము గాక) అట్టహాసముచేయుచున్నవి. (అను ౨)

గంగ—మాతలారా! రక్షింపుడు--రక్షింపుడు.

లక్ష్మి—గంగా ! నీవాకాశవాణియాదేశమును పొరబాటుగ

విసపుగదా !

పార్వ—భాగీరథీ! నీకలుషము లీవిధమున నివృత్తిగాఁజాలవు.

గంగ—హా! ఆకాశవాణియాదేశమును పొరపాటుగ వింటిను

చున్నారా ? లేదు. తల్లీ ! పొరపాటుగవినలేదు--కాని నాయదృష్టమే పొరపాటుగనున్నది. అందులకు మీరేమిచేయగలరు ?--ఓలోకరక్ష కా! దీనబంధూ ! పావులను నాదరిజేర్చి రక్షించినందులకా నాకీ పాటుగల్పించితివి ? లోకరక్షణమునకే నాకీట్టిపాటు గలిగినచో-లోకశత్రుకుల కెట్టి దుస్థితులుగలుగవలయు ? నాయెఱిగినంతవఱకు నేనొ సరించిన దోసములేమియునులేవే? నన్నిటలేల శిక్షించెదవు ? సకల లోకాంతర్యామివై సర్వకాలములందు నిన్ను భక్తితో స్మరించెడు వారల యాపదలంబాపుటయే నీయభీష్టముగదా--నన్నిటలేల నమ యించుచున్నావు? సీకిదిధర్మమా?--యుక్తరమమా?--

(అను ౧౦)

నారదాదిముసీంద్రీవందితచరణారవిందా ! గోవిందా ! రక్షింపుము.

నారదుడు--(ప్ర॥)

(అను ౧౧)

గంగ--ముసీంద్రా ! నమస్కారము.

నార--నుమంగలీభవ ! భాగీరథీ ! నీచరిత్రముసంతను నేను దివ్యదృష్టిచే నెఱిగితిని. నిన్నీతిభవనంబుల రక్షింపగలవత్రివత దేవతలలో నెందునులేదు. భూలోకంబున మహామునిశ్రేష్ఠుడగు సత్తామనునాతని కనసూయయను సాధ్వీతిలకముగలదు. ఆమెను నీవు శరణంబు వేడెదవేని, నీపాపంబులూ పటాపంచలగును. శీఘ్రముగ నచ్చటికి బొమ్ము.

(అను ౧౨)

గంగ--మహాత్మా! ధన్యరాలనైతిని (ప్రస్థానము)

పాన--(అను ౧౩)

[వెంబడించును]

నార--ఇందిరాభవానీ శారదాంబలారా! మీకుం గుశలమా?

లక్ష్మి—నారదా ! మాకుశలమున కేమిగాని, ఇప్పుడు భాగీరథో నేమియో చెప్పచుంటివి. మేము తిన్నగవినలేదు. మఱొక్కసారి చెప్పము.

నార—ఒక్కసారిగాదు. వేయిమాటు లాసాధివేరుతలపెట్టి నను దోసములేదు. ఆ యనసూయా దేవి మహాత్మ్యమును నినుడు.

సీ. పాపంబులను పటాపంచలుగావించి

చండాలురకును మోక్షమునొసంగు

నలుకవహించెనా—యఖిలరాత్రిచర

సంఘంబునైన భస్మంబొసర్చు

తనసదయవతివృథా శక్తిచే ఘోర

సర్వమొసను పూలసరసుజేయు

మృతినొందినట్టి దుర్గతునై నక్షణములో

ఘనపునర్జీవితముగా నొసర్చు

నెడనుమన్నధుడైన చలింపబోక

దోషమునడంచి భయకంపితునిగజేయు

లలిఁ ద్రిమూర్తులనైన బాలకులజేయు

తరమె యనసూయ ఘనమహాత్మ్యంబుఁ దెలుప.

లక్ష్మి—నారదా ! చాలు—చాలు మర్త్యాంగనయఁట! పతి వృతయఁట! భాగీరథిపాపంబులు వాపునఁట! కలహాప్రియుండ వగునీ కొకరిని నిందించుటయే నృభావమగుటచే, నటులందువు. భూలోకమే డ? సాధ్వీత్వమునకు నెలవగుటేడ? ఇది యెవ్వతైన నమ్ముదురా? నారదా! నీగుణమును వదలవై తివిగదా!

సార్వ—కలహభోజనా! నారదా!—నీకెప్పుడును మమ్మునిం దించుటయు, పాపంబులం దారితేరిన మర్త్యాంగలను సుతించుటయే

వృత్తిగదా! ఛీ! ఛీ! నీబుద్ధి యింతనింద్యమని యెఱుంగమిగదా మరి
లేనివేల్పులందఱు నిన్నుఁ జెడ్డఁజేసెదరు. ఇట్టియబద్ధములు వచించిన
నీకేమిలాభము?

నార—అమ్మా! నేనువచించిన దేమియు నన్వితముగాదు. ఆ
యనసూయామహాదేవి నకలగుణసంభరిత—పతిభక్తినిరత—శుభచ
రిత—మీ కలుకగలిగిన నేమియుఁ జెప్పలేను. కాని, మీరునహిత
మాసాధ్యములమునఁ బవిత్రులుగావలయునని నాయభిమతము. మీ
పతులునహిత మామెను మాతృభావమునఁ గాంచుశుభకాలమును, నే
నీకన్నులతోఁ జూడకపోను. సత్యమును వచించుటయే నాయభిమత
ము. కావున నట్లువచించితిని. సర్వజ్ఞు లగుమీ కలుకగలిగిన నేనేమిచే
యువాడను!

తిరీదే—(అనుబంధము ౧౩)

లక్ష్మి—నారదా! నేను పతివ్రతనుగాననియేనా నీయభిప్రాయము?

నార—అమ్మా! కారనికాదు; గాని మీకును గొన్నిలోపములుగలవు. ఆమె కాలోపములును, లేవని నానమ్మకము.

లక్ష్మి—నాకేమిలోపమున్నది?

నార—సీ. ఓరామ! రామావతారకాలమునాడు

లేడిఁదెమ్మని నీవు వేడినావు

అది రామచంద్రుని కహితమాటననీవు

కడలేనియిడుమలఁ గుడిచినావు

పార్వ—నారదా! నాకేమిలోపమున్నది?

నార—

సీ. శాంభవీ! నాడు దక్షప్రజాపతియజ్ఞ

మరయుకోరికనునీ వరిగినావు

అదివరమేకున కహితమాటననీవు

కడలేనియిడుమలఁ గుడిచినావు

నర—విధితనయా! నాకేమిలోపమున్నది?

నార—నీ. శారదా! విద్యావిశారదవనీవు

పతిముఖం బిల్లుగాఁ బరగినావు

అకారణంబున నతిదరిద్రులపాఠ

జెల్గెడు దుష్ప్రీతిఁ జెందినావు

గీ. నకలభువనైక పావన జననులార

శారదా! శాంభవీ! పద్మనదనలార!

సాధ్వీ యనసూయ భువనవిశ్రాంతకీర్తి

యామె కేలోపములుఁ గల్గవమ్మ నిజము.

పార్వ—ఏమినారదా! భట్టాజవలె పొగడఁ జొచ్చితివి? నీకన
సూయ యనిన మహాభిమానముగా నున్నదే?

లక్ష్మీ—పోనిమ్మాతని కభిమానమున్న నేమి, లేకున్న నేమి? ఆ
యనసూయ మనలెదన్న సాధ్వీయైనచో మనమునుఁ జూడఁదగిన
దే! నారదా! మాకు నిదర్శనముం జూపఁగలవా?

నార—అమ్మా! వేటునిదర్శన మేమికావలయును? భాగీరథీవి
షయమే మిమ్ముల సంతృప్తులం జేయఁగలము. మీరు స్వయముగ నా
చరిత్రమునుఁ జూచిరందు.

పార్వ—ఇది మంచిపద్ధతి.

లక్ష్మీ—అవును. మనమిప్పుడే పోవుదము.

నార—అమ్మా! ఒక్కమూరియల వచ్చెదరా!

లక్ష్మీ—ఏమి?

నార—(ఉత్తరీయముచెఱగుచో చేయిచిడి నవరించుకొనుచుం

డును.)

లక్ష్మి—అదేమి అదేమి? ఏదయిన ఫలాహారము జెచ్చుకొంటి వాయేమి?

నర—అతనికి కలహములేఫలాహారములు—వేరేమికావలయు!

పార్వ—నారదా! మాటాడవేమి? ఒడిలోని నూడిదలకు నో రూరుచున్నదా యేమి?

నార—(చూపుచు) ఏదమ్మా! వట్టిగులకరాళ్ళు

లక్ష్మి—నీకేమిపైత్యమా నారదా! గులకరాళ్ళు జెచ్చుకొంటివి!

నార—అఁకలియగుచున్నదమ్మా!

లక్ష్మి—అఁకలితీరుటకు గులకరాళ్ళు తినెదవాయేమి?

నార—మీదయయుండి వండిపెట్టినచో—

నర—సరిపోయె. వెట్టి కుదిరనది. రోఁకలి తలకుఁ జుట్టుమనినట్లున్నది.

నార—వెట్టియునులేదు—రోఁకలియును లేదు. తలకుఁజుట్టు మనునంత యవివేకినిగాను.

లక్ష్మి—కాకేమి? నారదా! గులకరాళ్లువండి పెట్టవలయునంటివిగదా!

నార—సాధ్యులని—అమోఘవాఙ్మూర్తియున ప్రపంచమును తనక్రిందుగఁ జేయుపవిత్రశీలలని గంపెడువిశ్వాసమున నాయాఁకలి తీ రుననుకొని గులకరాళ్ళు తెచ్చుకొంటిని, గాని యాశాభంగమైనది.

లక్ష్మి—సరిసరి! ఇంతకవీశ్వరుఁడవు తేలుమంత్ర మెఱుంగవాయన్నట్లుమాటాడు నీకేమిప్రత్యుత్తరమియఁగలము? తినుటకు పం చభక్ష్యభోజ్యము లనేకములుండ రాలు తినేదనన్న వికారగుణమేమి నీకు?—

నార—తల్లీ! అటులనా! తెలిసినదికాదు. నాయభిప్రాయమున—

గీ. అర్జునై నఁగాని యరికట్టవలయు, రా
లై న వండవలయు—సలదిమూతిఁ
గణమునయిన శిశులఁ గావింపవలయు ; నీ
జగతి నామెగాదె సాధ్వియఁగ!

లక్ష్మి—ఒహా! ఎంతవిచిత్రోపన్యాసము! నారదా! ఒకనేళ
మీయననూయ యీపనులన్నియుఁ జేయఁగలదేమో! అడిగిచూడు.

నార—ఉపవాసముండునా యెవ్వఁజేసకుగక. కానిండు. అన
సూయనే యడిగెదను.

లక్ష్మి—ఒకమాట—ఆయననూయ యీగులకరాళ్ళను నీకు
వేయించి ఫలాహారముగా నిడినప్పుడు మమ్ము మఱువక మాకును బె
ట్టుమునుమా!

నార—ఆహా! అభ్యంతరమేమి? కాని మీరుమువ్వఁజు గలసి
తింటిరా నాకుఁ దక్కునా?

సర—బాగున్నది. మీరు కొనఁజొపుగేదె మావెయఁజొపు
బచ్చలిపాదు మేసినదన్నట్లున్నది.

లక్ష్మి—ప్రాద్దుపోనిమాటలతో నేమి? భారతీ! శాంకరీ! రం
డు పోవుదము.

నార—అమ్మా! నాకు సెలవు.

లక్ష్మి—మంచిది. ఆననూయమాట మఱచిపోకు.

నార—మీరును మఱువవద్దు.

లక్ష్మి—మేమా మఱచునది! ఇప్పుడే చెని పరీక్షింపమా?

(ప్రస్థానము)

నార—(నన్) ఆ! ఎంతగర్వ మీతిదేవులకు ? తొందఱ
యేల? శీఘ్రముగ నణఁగనున్నది. (అనుబంధము ౧౪)

సతీ అనసూయ .

ద్వీ తీ యా జ్ఞమ్ .

ప్రథమదృశ్యము— అతిమున్యాశ్రమభూమి
 అన—(కమండలముతో పల్లి) (అనుబంధము. ౧౫)
 ఆహా! పతియైజన్మించినదానికి పతిభక్తియేకదా తారకము!
 సీ. సంసారమును మహాసాగరంబుఁ దరింపఁ
 బ్రాణనాథునిసేవ యానపాత్ర
 అనమానవిషయసౌఖ్యపిశాచములఁ ద్రోల
 రమణునామంబె మారణజపంబు
 భవమహాశాపాశబంధమ్ములం ద్రొంచ
 నాత్మేశు బాధ ఘోరాశిధార
 కనుమూయు కలుషాంధకారంబు నణఁగింప
 భర్తృచింతనము దివ్యాంజనంబు
 తరళ గతిలేనిముక్తిసాధంబుఁ జేరఁ
 బ్రాణనాథునిభక్తి సోపానవంక్తి
 జీవయాత్రనుగావింప జీవితేశు
 ప్రేమిలపంబైన సయ్యాట రాజబాట.

నానాథునియాజ్ఞానుసారంబుగా నుదకంబునకై వచ్చిన నాకెం
 దును పుడిసెడుసీశ్యునిఁ గాన్పింపవే! కారణ మేమిచ్చెనుమా!

(పాపములు వెంటరా, గంగ తత్తరముతో ప్ర॥)

పాప—(అనుబంధము ౨)

గంగ—అనసూయానతీ! గుణవతీ! నేను గంగను. ఈపాపములు నావెంటఁబడి పీడించుచున్నవి. నీకు వలయు జలంబులను నేనొసంగెదను. నన్ను రక్షింపుము.

అన—అమ్మా! లోకంబులను పవిత్రముగావించు నీ కల్పజ్ఞ సగునానహాయమా? నాయందు నీ కట్టి విశ్వాసముగలిగి వచ్చితివి; గానన, నావతి తపోమహిమంబున నటులే నీ వెత బాయఁగలదు. కాని, నాప్రభునిగొఱకు జలంబులనొసఁగి రక్షింపుము.

గంగ—అట్లే జలంబులఁ బరిగ్రహింపుము. (ఒనంగును.)

అన—(జలంబులఁగొని) తల్లీ!—ధన్యనై తిని. నిన్నుఁజరకాలమునుండియు బాధించు నీపాపంబులిదే భస్మీపటంబగును; చూడుము. మ. అనయంబుం బతిపాదచింతనమునం దానందముంబొందు నె

మృతముం గల్గినదాననేని పరమామ్నాయానుభర్తంబు నల్పిన సాధ్వీమణినేని దైవతనదీ వీచీగతాఘంబు లెల్లఁచు, భస్మంబగుఁగాక! జీవితము లెల్లంబాసి నాశంబులై.

(పాపములు భస్మముకాఁగా తేరవారును)

దృశ్యము, ౨—వైకుంఠము.

ప్రవేశము—లక్ష్మీ, సరస్వతి, పార్వతి.

పార్వ—అక్కా! సరోజసంభవా!

లక్ష్మీ. కాంచితిమి కన్నులార; గంగాభవాని

కలుషనంతతు లనసూయకారణమున

❖ ఇచ్చట పాతాళజలయంత్రము చూపవలయును.

భన్మమగుటయు; నామె కాపంగబడుట;
సంశయంబులే దననూయ సాధ్వియగును.

లక్ష్మి—చెలీ! పార్వతీ—ఆమె సాధ్వియేయని పల్కుచుంటి
వా? చాలు చాలు నీసిగ్గు చితికినట్లేయున్నదిలే! దేవకాంతలమై-జగ
త్కర్తలగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల సతులమగుమనముగావింపలేని
యొక కార్యమును మానవాంగస గావించుటయు, దానికీనారదుఁడెం
తో మనలదూషించుటయు, గన్నులారఁ జూచియు నిటులా యననూ
యనింకను మెచ్చుకొంగువేమి- ఇది మనకు మహావమానముగాదా?
ఎటులైన నామానవాంగస సవమానపఱచి, యసాధ్వి యనిపించిన
గాని మనకీదుఃఖము తీరదు. కొడలా! సరస్వతీ! నీ వేమందువు?

సర—అత్తా! నీయభిమతమే, నాయభిమతము.

లక్ష్మి—గారీ! సరస్వతీ! నాయుద్దేశము నాలకింపుడు.

(అనుబంధము ౧౬)

ఆ. అవని మనకు నెట్టియవమానమైన రా

నిమ్ము; కిరికొవనిమ్ము; మనదు

జీవితేశ్వరులకు చిన్నతనమ్మె రా

ని మృతాస్వి జేతునమ్మదాని.

పార్వ—ఇదినాకభిమతము.

సర—ఇది నాకంగీకారము.

లక్ష్మి—ఇదిగో! నారదుం డిశ వచ్చుచున్నాడు.

నార—ప్ర॥ (అను ౧౭)

నార—అమ్మా! మీకందఱికిని దాసుని సమస్కారములు.

లక్ష్మి—అబ్బాయీ! నారదా! అననూయంజూచితిమి. అనర
దించితిమి. ఆమె నీపొగడ్తకుఁ దగినదిగదా! నీవుగాంచి యానందిచి
తివా?

పార్వ—నారదా! మమ్ముల నవమానించుటయే నీకు పని; గావున మా యవమానముంగని మఱియొకమా రానందింపుము.

నార—అమ్మా! శాంకరీ! నాకేంద్రవృక్షస్వలు? లోకమార యగు నిందిరాడేవిగారు నాకుఁ బితామహియు, నీ శారదాడేవి తల్లి గారునుగదా! ఇఁక నీవా! జగద్భాస్రీవి; చెప్పవలసినదేమున్నది? మిమ్ములనవమానించుట నా మతమెట్లగును? అట్లవమానించిన నా కేమిలాభము? నిజమాడిన నిష్ఠురిమయ్యె నను చందముగలిగెఁగదా? అదిగాక, అమ్మా! అనసూయ పతివ్రత యైనంత మాత్రమున మీకీ దుఃఖమేటికీ? ఆయమం గని యాపించుటకు మారు విచారించెదరేమి?

పార్వ—ఏమి నారదా! మ మీర్వా పరవశలనుఁగా భావించినట్లున్నావు? మీ యనసూయ యెంత గొప్పదైనను మేమంత దుస్స్వభావల మగుదుమా? కాకతాళీయముగ గంగపాపములఁ బోదొల్లినంతనే సరికాదు. త్రిలోకపూజనీయ సమర్థత కలుగవలదా? -

గీ. దీనులకు సిరులిచ్చు శ్రీదేవికన్న
బ్రహ్మవిద్యానిధాని యీ వాణికన్న
ఖలుల నాశముజేయు నాకన్న నామె
యెందధికురాలా? వేఁగ వచింపుమయ్య.

నార—అమ్మా! నేను మిమ్మువమానింపలేదు. కేవలము యదార్థమును వచించితిని. ఐనను, నీవడిగితివి; కావున నాకుఁబోచిన తెఱఁ గెఱిగించెదను. వినుము.

సీ. తలఁచెనా—లోకసంతానమెల్లను నామె
మహిమచేత నువర్ణ మయముజేయు,
అసతి భర్తనామామృత ధ్యానంబె
ఘన బ్రహ్మవిద్యాధికంబునుమ్ము,

ఖలవినాశంబు సత్కులజ పోషణము నా
తన్ని కత్యల్పమాత్రంబులమ్మ,
మూడుమూతులును నాముదితకు తనభర్త
చెంత వుత్తులుగ గాన్పింతురమ్మ,
వింతయేటికి? శాంకరీ!-విను; తెలిపెద
నించుకాసతి యలుక వహించెనేని
భువనములు మూడు భస్మమై పోవునమ్మ
నాతి యనసూయ ప్రకృతికవీతనుమ్మ!

లక్ష్మీ—నారదా! గుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు నీవు
వచ్చి యనసూయను పొగడి మఱ్ఱాక్షేపింప నక్కటలేదు. భూలోక
కాంతల పావనత మే మెఱుంగనిదికాదు. బాలుడవగుటచే, ప్రపంచ
జ్ఞానములేక నీ నిష్టాదుచున్నావు, నీయనసూయి నసాధ్యయని నీచోట
ననిపించెద; చూడుము-

నార—అమ్మా! వట్టిప్రగల్భమునతో లాభమేమి?—ఆ కార్య
ము మీవలనగాదు; చూడుడు. [అను ౧౮]

లక్ష్మీ—కానిమ్మ-ఆమె పావనతయేదియో తెలిసికొనవలసి
వచ్చె. శారదా! గౌరీ-రండు. మీకామె నవమానించు తెఱఁగు దెలి
పెదను. [ప్రస్తానము]

నార— [అను ౧౯]

దృశ్యము—3 కైలాసము.

—:0:—

పార్వ— [అను ౨౦]

ఈ కార్యమును భృంగీశ్వరునిచే నిర్వహింపం జేయుటయే
సమంజసమని మాకుఁదోచుచున్నది...భృంగీశ్వరా ! ఇట్లాకమారు
వచ్చెదవా?

భృంగ—[ప్ర] అమ్మా! ఏమి సెలవు?

పార్వ—నీవని చాకకార్యము కావలసివచ్చినది.

భృంగి—ఎన్నడైన నీయానతి నిరాకరించితినే? సెలవిమ్ము.

పార్వ—గీ. వసుధలో నేనెప్పుడును ఋషీశ్వరుడు గలడు;

నుదతి యతినికే గల దననూయ యనగ

నామెగౌరవ మెట్టులైన నపహరించి,

కులటయను దుర్యశంబునుఁ గూర్పవలయు.

ఇందులకు వలయు నుపాయమును నేనెఱిగించెదను; రమ్మ.

[ప్రస్థానము]

—:):o(—

దృశ్యము—ర అత్తిమున్యాశ్రమము.

అ—నీ! అనమాయా! నీవీ ప్రతిప్రతా ధర్మఘట్టమును విస
వలయును.

అన—దేవా! జాగరూకతతో నున్నాను.

అ—[చదువుచున్నాడు]

గీ. నత్కుఁజుండైన, మిగుల చుట్టాతుండైన,

రూపవంతుడైయైన, కరూపియైన,

భూదయితుడైన, నతి నిరుపేదయైన,

నీశ్వరుడు కాంతకవుడు బ్రాహ్మశ్వరుండె॥

అన—ప్రాణేశ్వరా! ద్వాదశామకరిందేక్షురసమధురంబగు నీ
కావ్యము, సాధ్వీజనంబులకు చింతామణిగదా- తరువాత వినిపించును.

అ—[చదువుచున్నాడు]

గీ. ఇతియై దై వంబుగను, పతిపాదతీర్థ
 సేవనమై సంతతము తన జీవనముగ
 ధవునిచింతయై పరమ మంత్రంబుగాఁగ
 కాంత తనలోకయాత్రీను గడుపవలయు.

అన—నాథా! భగవంతుఁడు లోకములోని సతులనందఱును
 పరీక్షించుచు నిండాదునానందము నీయఁజాలకున్నను, నాకుమాత్రము
 పరిపూర్ణ సౌఖ్య మిచ్చియున్నాఁడు.

అ—వెట్టిదానా! అప్పుడే భగవంతుఁడు నిన్ను పరీక్షింపనిదిన
 ము గడచినదా ఏరూపమున పరమేశ్వరుఁడు మానవులనెట్లు పరీక్షిం
 చునో యెవ్వరెఱుంగుదురు?

సీ. బుద్ధిమతీదేవి వ్రతశోకముఁ గాంచి
 శ్రీహరుచేఁ బరీక్షింపఁబడియె,
 నత్యదేవత హరిశ్చంద్రుండు కాశికు
 చేత నెంతయుఁ బరీక్షింపఁబడియె;
 చీము కండలుగోసి సిబిచక్రివర్తి మ
 హేంద్రునిచేఁ బరీక్షింపఁబడియె,
 అపమానమందిన ధ్రువకుమారుండు గా
 సిలి, విష్ణుచేఁ బరీక్షింపఁబడియె.

వెదకిచూడంగ పదునాల్గు విశ్వములను
 యశమునందినవారు దివ్యతతిచేత
 బంధురముగఁ బరీక్షింపఁబడినవారె
 కాగి తేజమునందు బంగారమట్లు.

అన—నాథా! ఆపరీక్షయు మఱింత కీర్తికే కారణమగును.

కావున వగవంబనిలేదు.

అ—వనసు మహారణ్యముల కందములములఁ దినుచు. దగ్గు శయనములందుండి నారచీరలు గట్టుచున్ననీకు, నావలన నేమిసాఖ్య మున్నది?

అన—నాథా! అట్లనఁజెల్లునా?

సీ. పతిదండ నివసించు పడతికి మహాదళ

ణ్యసౌదేశమునందనంబుగాదె?

ధవుప్రేమనందిన తగుణికి కందమూ

లంబె మృప్తాన్న పానంబుగాదె?

నాథుని నేవించు నాతికి భీకర

కష్టవృజంబె నుఖంబుగాదె?

కాంతు సంగతిగల్గు కమలాయతాక్షికి

కమలేమి పరమభాగ్యంబు గాదె?

గీ. నతికి ననుకూలతంగల పతి లభింప

భవన మదియేల? భర్తసాభాగ్యమేల?

శోకమదియేల? మర నేమియోకమేల?

ననిశలకు ముక్తి భర్త సేవాచరినన్||

అ—నీయట్టి విష్ణున సంపదగల పనితను భార్యగాఁ బడయు వాఁడును ధన్యతముఁడేయని నాయభిప్రాయము

(తెరిలో)

ఓహో! లోకంబున ధర్మాత్మలెందును లేరే! యుద్బాధకుఁ దాళిజాలకున్నాను గదా! పుడిసెను నీళ్లును, పిడికెను మెతుకులు నిడి పోషించువారెవ్వరును లేరే!

ఉ. నాలుగునాళ్ళయిండి యశస్సంబును, పానము లేక, కానలోఁ

గాలము బుచ్చివాడను, జగంబున నెచును దాతలేడె? భా

చాలురు కాలమందిరే! విపన్నులఁ బోవు మునీంద్రులైన, నా
నాలుక కింతపాటి యశనంబునుఁ నీరము నీయజాలరే!

అన—నాథా! ఆయూర్తధ్వని యేమైయుండును?

అ—దేవీ! ఎవ్వఁడో యొక యతిధి పాప మాహారవాంఛచే
వచ్చియుండెనోవును. ఉత్తమగార్హస్థ్యధర్మ మతిథినక్కారమేగదా!
కావున నీచాతనిని సత్కరించి రమ్ము.

భృంగి—(ప్ర) ఏదో కపటోపాయంబున నీమెను దుష్ట యని
పింపవలయును. ఇప్పుడాఁకలియని నెపము పెట్టెదను. హా! దైవమా!
ఆకలి! ఆకలి!

అన—(బయటకు వచ్చి) ఆకలి యాకలియని యాకలిందించు
నోయతిథీ! భీతిల్లనీము. ఒక్కక్షణమోర్చి యుండుము. నానాధుని
సేవయైన పిదప నీకాహరిమిచ్చెదను.

భృంగి—ఇంకను నాధుని సేవయా! ఆహా! ఆకలిచే చచ్చు
బ్రాహ్మణుని వాఁకిట నిలపి నాధుని సేవయని పలుకుచుంటివా! గొప్ప
యిల్లాలివలె నున్నావే! కానిమ్మ. నాప్రాణము లిచ్చుటనే పోయిన
నా వుణ్యము నీకేడక్కగలదు. హాపరిమేశ్వరా! ఆకలి, ఆకలి.

అన—అయ్యా! తెలియక పలికినది గావున నీవునిద్రోషివేయగు
దువు. నేనువచ్చునఱకు నిందోర్చియుండుము (ఁగోపలకుఁ బోవును)

అ—ప్రాణేశ్వరీ! నాజపనమయమయినది, కావున వలయు
పదార్థములను నేకరింపుము. నేను జపశాల కరిగెదను.

(ప్రస్థానము)

అన—(ప్రస్థానము)

భృంగి—హా పరిమేశ్వరా! ఆకలి—ఆకలి—ఏమి యనసూ
యా! నీకింకను తీరిక గాలేదుగా! అయ్యయో! నాప్రాణములు పో
యిన పిదప నీకు తీరిక యగునేమో! గర్భగోళమంతయు త్రాటియా

కులమంట బెట్టినట్లు భగభగమండుచుండగా — నెట్లోర్చియుండంగలను హా — భరింపలేను — భరింపలేను — నాలుక తడబడుచున్నది — శరీరము తూలిపోవుచున్నది. ఏమి యననూయా! నాకింత తిండివేయవుగా, ఓసి మర్కాధురాలా! అతిథులనిన సీకెంత నిర్లక్ష్యమే! — గుమ్మములో నాఁగలిచే నొక బ్రాహ్మణుడు ప్రాణములు విడుచుటకు సూక్ష్మ డయియుండగా నీవు పతి కుపచారములు చేయుదునని వదలి చనుట! కు నీమనస్సుల్లాప్పినది? నీకెట్లు కాళ్ళువచ్చినవి? ఓభగవంతుడా! నన్ను పాపాత్ముల వాఁకిట నేలపడవై చితివి? అబ్బబ్బ! — ఆఁగలి — ఆఁగలి — ఈక్షుద్బాధదీర్చువారెవరు? ప్రాణములు పోవనిధముగనున్నవి. తల్లీ! నీవై న నాదగ్గఱ లేవే! దిక్కులేక — పట్టడవిలో — నీయతిముని వాకిట నాఁగలిచే జావుమని నానుడుటవ్రాసితివా! (ఆకొందించును.)

అన — (నత్వరముగా నాహారముతో ప్ర॥) ఓదేహీ! త్వరపడకుము. సీకీదేయాహారము. భుజించి స్వస్థచిత్తుండవుగమ్ము. సీతల్లి పుత్ర వంతురాలగునుగాక! నీకు దీప్తాయుష్యము లభించునుగాక!

భృంగి — (ఆహారముంగాలితో దన్ని) ఛీ. ఛీ. — మర్కాధురాలా! అతిథులనిన నిరాకరణబుద్ధిగల నీయింట నొక కబళమైన భుజియింతునా?

(అను ౨౧)

ఇదే చూడుము. నాజటయే యొక మహాభూతమై నిన్ను సంహరించును. (జట భూమిపై గొట్టగా భూతముపుట్టుచున్నది.)

భూ — దేవా! నన్ను పిలిచిన కారణమేమి? ఎవరిని భుజింపవలయును?

భృంగి — భూతరాజా! మనోన్మత్తురాలగు నీ యననూయను భుజింపుము.

భూ—హా—హా—హా—హా—హా (మింగవచ్చుచున్నది.)

(అను ౨౨)

అను—నేను నిజముగ పతివ్రత నయితినేని నాకీ భూత బాధ తొలంగుగాక !

భూ—హా! దురాత్మా! భృంగీ! ఈ పతివ్రతనటగా నీవు వధింపఁ దలచినది! చూడు! నిన్నేమి చేసెదనో? (మింగఁజొవును.)

భృంగీ—హా! హా! అసూయ! దేవీ! రక్షింపుము-రక్షింపుము జ్ఞానహీనతచే నట్లాడితిని. దోషిని—దోషిని—నన్ను రక్షింపుము.

(పాదములపైఁబడును.)

అను—తామనప్రధానుఁడనగు నోయతిథి ! నక్షింపఁబడితివి. ఓ భూతరాజా ! నిలుపుము.

గీ. శాంతమించుకయును దమ స్వాంతములను

గనక పరవంచనమె తమ కార్యముగనుఁ

బుడమిఁ దిరిగెను కొద్ద సంపూర్ణమతుల

నశనముగఁ జేసికొమ్మ! నీనవరతము॥

భూతి—(అంతర్ధానమగుచున్నది.)

భృంగీ—దేవీ! అసూయా నతీ! నీ పతివ్రత్యమహిత్యంబర యలేక దుష్ప్రళాపంబులాడిన నాతప్పుఁగాచి రక్షింపుము. నీదయారనంబున నేను జీవించఁగంటిని.

అను—ఇట్టి పలుగాకీపనులెన్నడును చేయకుము.

(అను ౨౩) (స్రిఘ్నాసము)

భృంగీ—(అను ౨౪)

అమ్మయ్య! ఇప్పటికి బ్రతికితిని. ఆయనసూయయే దయఁదలం పక పోయెనా—నేనీపాటి కా యమునింటపాత కావునైయుండ

వలసినదే ఓపార్వతీదేవీ! నీవరిక్షచాలును. ఇతనయిన నామెకు దయతోఁ జూచిన నీకు శుభముగల్గును.

పార్వ—(పి) భృంగీ!—నీపరాభవముజూచితిని. నీవింతతో న్నర్థ ర్యపడవలసినవనిలేదు.

భృంగీ—ఏమమ్మా! ఇంకను నన్నుర్థ ర్యపడవలసినదనియే చెప్పచున్నావా? ఆయనసూయాదేవి దయాభరిత; కావున బ్రదికివచ్చితిని. కానిచో నాజాతకు మీరందఱును విచారింపవలసియుండెను. మాయమ్మ కడుపుకాలవలసిన దుర్వోగము పట్టియున్నది. ఇతనయినను మీవెఱ్ఱితలంపులను మానుచు—ఆమె మహావ్రతివ్రత.

పార్వ—భృంగీ! నీకు వెఱ్ఱిపట్టినదా? నారదునివలె నీవు సైతమూ యనసూయను మెచ్చుకొనుచున్నావు.

భృంగీ—అమ్మా! నారదుఁడు నేనే కాదు నిశ్చయానిశ్చయ పరిష్కారము గలవారందఱును నామె మహావ్రతివ్రతయని చెప్పకపోరు.

పార్వ—అట్లయిన నేను నిశ్చయానిశ్చయ పరిష్కారము లేనిదాననా?

భృంగీ—అమ్మా! నేనంత మాటాడగలనా? కాని, నామనవి, యొకటికలదు.

పార్వ—(కోపముతో) ఛీ—దుర్మార్గుడా! నాకు శ్రీరంగసీతులుపడేశింపుమనియా భర్తగారు నీకుపడేశించినది? నేను చెప్పినపనిజేయుము. నీకితరప్రసక్తితో నిమిత్తములేదు; భర్తగారిమెడలోని కృష్ణనర్పముం గొనిపోయి, మాయనసూయ నిద్రఁబోవు భర్తకుపచారము నల్పుచుండగా మెడలో వేయుము. అప్పుడామె పాతివ్రత్యము వినాశమగును;

భృంగి—అమ్మా! కోపింపకుము—ఈకార్యమువలన నీశేమి
లాభము?

పార్వ—ఛీ! దుష్కర్మా! నాతో నధికప్రసంగము చేసెదవేమి?
లాభమో నష్టమో యిదినికేల?—నేగముగ కదలెదవా, శపింప
వలయునా?

భృంగి—(భయముతో ప్రస్తావనము)

పార్వ—ఈమాట తప్పక నాయనసూయ గర్వభంగముకాక
పోదు. నారదునిస్తుతిపాఠము లప్పుడుగదా తెలియవచ్చు.

నార—(పి) ఓహూ! పార్వతీదేవిగారా! వందనములు.

పార్వ—నారదా! విశేషములేమి?

నార—ఏమున్నవి మీకు తెలియనివి?—అట్లయినభృంగిపరాభ
వింపఁ బడినాడుగదా! తిరిగి యేమయిన ననసూయా పరాభవ ప్రయ
త్నము చేసితిరా, లేక పరాజయముతో నూరకుంటిరా?

పార్వ—ఊరకుందుమా, నారదా! నీకంటికి మేమంత తేలిక
గా నుంటిమి కాబోలును. ఒక్కమానవాంగన మాకన్న నధికురాల
గుటంగాంచి యోర్పగలమా?

నార—అమ్మా! శైలసుతా! నాకంటికి మీరు తేలికగా
లేరుగాని—లోకమునకే మీరు తేలికమైతిరి. ఏలననగా—

సీ. ధవునాజ్ఞ నెదిరించి, దక్షప్రభావతి

యజ్ఞంబుఁ గన నేగినవుడు కొంత

లితాంగి నీదు కల్యాణ కాలమునాడు

హరుని భిక్షుఁ జేసినవుడు కొంత

పతి గదా యను గౌరవంబింతలేక, న

ర్థాంగంబు జేసెన యవుడు కొంత

భయదాక్ష్మినిఁగాల్చి సతి రొమ్మునెక్కి, నా
ట్యంబు గావించిన యపుడు కొంత
వినుము; ఏనాటి మాటలో నెనుకనేల,
నెరసి యససూయతో నోడిపుడు కొంత
యఖల జగములకు నలంబివై తివమ్మ
పలువిధంబుల నేనేల బలుకవలయు ?

పార్వ—నారదా ! అట్లయిన నేను సతిభక్తిలేని దాననియే
నీయభిప్రాయమా ! నేనా యససూయనే యోగింపలేనా ! చూడుము
నాప్రతాపము. ఈకన్నులకీ రెప్పల హారములుగావు.

నార—అమ్మా! నిక్కము వచ్చించితివి! ఈకన్నులకీరెప్పలుదూర
ములుగావు చూచెదముగాక! అట్లే! నీవు సతిభక్తి గలదానవో కావో
గంగ పాపములం బోదోలలేనిదాడే తెలిసిపోయినది ; నీప్రతాపము
ను నేనుచూడనక్కఱలేదు? ప్రతాపముం బాపబోయినభృంగిపాట్లు
చూచితిని; గదా! చాలును; దానికేమిగాని : పార్వతీదేవీ! ఇంకను
అససూయను సాధించు తలపేనా! త్రాటియాకుల చప్పళ్ళకు కుండే
ల్లుబెదరునవిగావని యిప్పుడయిన తేటపడలేదా! ఎంతవెట్టిదానవమ్మా!

పార్వ—[సిగ్గుపడి తనలో] ఈనారదుడు నన్నొంటరిదానిం
గావించి, యనేక విధముల దూషించుచున్నాడు. ఇప్పుడీతనితో నేమి
చెప్పినను లాభములేదు. [ప్రకాశముగా] నారదా! నీనలుగులెప్పుడు
నున్నవే! వానికిపగవంబనిలేదు. నేనుచేయఁబోవుపనిచెప్పియుఁ బ్రయో
జనములేదు. జరుగఁదగినవన్నియుఁ జూచెదవుగాక! నాకు ప్రస్తుతము
పనియున్నది; నేఁబోవలయు—
(ప్రస్థానము)

నార—వహ్వ—వహ్వ—కలహమహావృక్షమునెంతచక్కగా
నాటితిని! అచిరకాలమున దానిఫలంబునుభవించి యానందింపకపోను.

ఈకలహనాటకంబున లక్ష్మీ సరస్వతీ పార్వతులకేకాక, వారిమగల కుసు గర్వభంగముకాకపోదు. అప్పుడుగదానాకానందము—(ప్రసాదము)

దృశ్యము ౫ — అత్రిమున్యాశ్రమము

(అత్రినిది)ంచుచుండగా, అనసూయ పాదములొత్తుచుండును)

అన—(అను ౨౫)

శతకాణికిప్పడే నిద్దురపట్టినది ఏకారణముననో నేను ప్రాతఃకాలమునుండియు నా హృదయము భయకంపితమైయున్నది. ఉదయమున కొపదారియగు జడదారివచ్చి భూతనిర్మాణముఁగావించి, భగ్నమతియైపోయినప్పటినుండియు నన్ను పరీక్షింప నెవ్వరోరహస్యప్రయత్నములుచేయుచున్నట్లు నాకు పొడకట్టుచున్నది. నేటి యుదయముననేకదా నాథుడు “నిన్నుపరీక్షింపనివేళ గడచినదా ? ” యని పలికెను.

గీ. అవనిజనముల హృదయంబు లరయుకొఱకు

దేవతలు పలుమాఱు శోధించుచుందు

తత్పరీక్షకునిల్చిన ధన్యమతులె

మానవులనంగఁబడుదు రీ మహితలమున॥

సర్వకష్టనంతతులకును ప్రాణేశ్వరుడే కలఁడు. నిరత పతిభక్తి తత్పరనగు నాకే యాపదలును రావు—

(పాదసేవ చేయుచుండును.)

భృంగి—(పగి) అదే యత్రిమహన్నీ నిద్రాముద్రితుడైయున్నవాడు. నాకార్యమును సఫలీకృతముగా గావించుకొనుట కిదియే మంచి సమయమా. ఈకృష్ణనర్పమును మెడలో వైచెదను గాక—

[పాషుఁ సనసూయమెడలో వయిచి ప్రస్థానము:]

అన—[చూచి భయముతో] ఆహా! ఈకృష్ణనర్ప మెక్కడిది?—ఇదియంతయు నేదోమాయగానున్నది. ఇప్పుడు నేకేమాత్రమల్లరిచేసినను నాకునకు నిద్రాభంగమగునుగదా! ఏమిచేయుదును—ఓపరమేశ్వరా! నన్నిపుడు రక్షించి నాకునకునిద్రాభంగముకలుగకుండ కాపాడుము.

[అను ౨౬] ఓదేవదేవా! నేను నిరంతరము పతిభక్తబాల్యనిదాననేని, యీకాలనర్పముం బూలమాలికగాఁ జేయుము.

(నర్పము పూలమాలికగా మారును*)

అన—ఆహా! పరమేశ్వరుని కరుణాకటాక్షము. తన్నునమ్మినవారి నాతఁడెల్లకదా రక్షించుచుండును.

గీ. అంతరంగంబున స్మరించినంతలోన

భయదకాలనర్పము పూలమాలయయ్యె

కన్నతండివిధంబునఁ గాచునట్టి

ఈశ్వరుని కరుణానందెన్నతరమె?

[పాదములు పట్టుచున్నది]

అ—(లేచి) జీవితేశ్వరీ! నీవింకను నిద్రింపలేదేమి?

అన—నాథా! ఇంకనెంతో రాత్రికానందున పరమేశ్వరునికరుణారసమహాత్మ్యము నెన్నుకొనుచుఁ గూరుచుంటిని.

*పూలదండగామారు పామును చూపవలెను.

అ—అధికారాల్ని మూరియిండ్లేదా? చూడు—ఇంక నెంతోరాత్రి కాలేనందువేమి? అదిగాక, నా దేవదేవుడు మన కెల్ల వేళల స్మరియిండు! నేను శ్రీశైవ్యముగ నీ నిశితేళ స్మరించుట కేమి కారణము? అన్నట్లీ పూలదండ యెక్కడిది? నిన్నటి భగవన్నిర్మాల్య మైన బద్ధశాలలో లేదే—

అన—నాథా! నేటిచర్యను, నేనేమి చెప్పదును?

సీ. ప్రాతస్సమయమందు భాగీరథీదేవి

కొఱకఘంటులు ధరఁగూర్చుటాకటి—

అట్లుపై మిగుల నన్నాశురుగడ్డెనట్టి

జడదారిపై కోపమచు రెండు—

పుడమిబుట్టిన మహాభూతంబును ట్టుమించి

యాగివలలను జేరుమనుట మూడు—

ఎచ్చోటనుండియో వచ్చిన కాలాపి

యనుపమనుమహార మగుటనాలు—

గీ. నన్భుతంబేమియో యుదయంబునుండి

యిడుమలేకల్గినను పరమేశ్వరగుణ

నన్నియును శుభయోగ ఫలాంతములుగ

బరిణమించుచునున్నవో ప్రాణనాథ॥

అ—ఏమి! అట్లయిన నది పూలదండకాదా! కాలసర్పమా?

అన—సందేహమేమి? చూడుడు—

(అని మెడలోనుండి నేలపైనిడగా కాలసర్పమై ప్రాకిపోవుచున్నది.)

అ—శా. ఆనందాశ్రులురాలెకన్నుల; త్వదీయశ్లోకమాలింపగా

నానానేకమనుష్యసంఘములలోనా ధన్యతంగా. చితిన్

మానుల్లంచని దివ్యశక్తిగలిగెం బ్రాజేశ్వరీ! వింతయా

నేనారీమణియైన నీకు సరిలేదీ రేమలోకంబులగా

అన—ఇదియంతయు దేవరవారిశక్తియే—

అతి—[అను ౨౭]

[తెరలో]

సతీ! అనసూయ! నేనాకాశవాణిని. ఈమాయ పార్వతియా
జ్ఞచే భృంగీవలన గావింపబడినది. దివ్యవీక్షణముగల మీరెఱుంగని
విషయము గలదే?—

[అనసూయాత్ములు, దివ్యదృష్టియందు సర్పమునిచ్చు, పార్వతిని,
శైకోను భృంగిని చూచుచున్నారు]

ద్వి తీ యాంక ము

స మాస్తం

విశాంతి కాలము 10 నిమిషములు—

[విశాంతి సంకేతమగు తెర వ్రాలును]

సతీ ఆసనాయ .

—• తృ తీ యా జ్ఞా నమ్ •—

ॐ నమః శివాయ

దృశ్యము—౧. ఇంద్రలోకము

ప్ర॥ ఇంద్రుడు, అగ్ని, యముడు, వరుణుడు

ఇం—అగ్నియమనరుణులారా!—మూడు లోకములందును, గాఢాంధకారము క్లిమ్ముకొనినది. కారణమేకమోదా!

అగ్ని—దేవా! గాఢాంధకారణమేకాదు. లోకంబెల్లచీకాకు నంది, గడగడ వడంకుచున్నది. ఇది మెట్టి ప్రళయకాలమో తెలియద య్యెను!

యము—అమరనాయకునిచింతామణిభద్ర పీఠమునుఛత్రిచా మరములును, బ్రచలితములై భూపతితములుగా నుద్యమించుచున్నవి.

ఇం—ఓహో! భయంకరమగు నీజగత్సంతోభము వణికింప నలవి గాకుండనున్నది. దిక్పాలవరులారా! మనకిట్టి సమయముల నా పరాత్పరునిభ్యాసముకన్న గత్యంతరము లేదు. కావునధ్యానింతము—

[అందఱు ధ్యానింతురు] [అను ౨౦]

నార—(ప్ర) దేవేంద్రా! భీతిల్లకుము—భీతిల్లకుము—

ఇంద్ర—ఓహో! త్రిలోక సంచారియగు నారద భగవానుడు—బ్రహ్మమానసపుత్రా! నమస్కారము. ఈసంతోభమునకుఁ గారణమేమి?

నారద—దేవేంద్రా! ఆలకింపుము భూలోకమున నెక్కడ, యను మహాపతివ్రతా తిలకముగలదు. ఆసతీమణి నిరంతరభర్తృ సేవా వ్రతయు కుష్మరోగియు, సంధుఁడును నగు కాళికుండను బ్రాహ్మణుని వివాహమాడియు, విసుగుఁగొనక—అసహ్యపడక—మహాభక్తి సంపన్నయై, యాతని పాదార్థిమే ద్రావుచుదిసంబుల బుచ్చుచుండును.

ఇం—ఆహాహా! వింటిరిగదా! దిక్పాలవరులారా! భూలోకమున నెట్టిమహాసాధువుగలరో... ఇట్టివారి దివ్యచరిత్రముల విన్నంతనే మనము పవిత్రుల మగుదుముగదా !

యము—దేవా! అనంతర వృత్తాంతము నెఱింగింపుఁడు.

నార—అట్లు పతిసేవానుమోదయగు నర్మద భర్తృకంగాడి తీర్థయాత్రల కరుగుచుండ మాగ్గమున మాండవ్యుడను ఋషిని కొందఱు చోరులు బాధింప తత్కాలమున కక్కడకుఁజేరిన కాళికుండే తన బాధకుఁగారిణమనితలంచి మాండవ్యుఁ డాతని నెఱిఁగి కాల్మషం తనే మరణింతువు; గాక” యనికపించెను .

ఇం—హా! హా! ఒకవేళ నాతఁడు మరణించెనా యేమి ?—

నార—ఏమి! దేవేంద్రా? మరణించునా? భూలోక సతీమణుల సంతతేలికగఁడలంచుచుంటివి? నర్మద సమీపముననుండగా నామెభర్తపై నీగవ్రాళుగలదా ?

గీ. నిరతచలచిత్తయైన యిందిరనుఁ బోలె

బహుజనులనోటఁ బడినట్టి వాణిఁబోలె

ప్రకృతితామసయైన శర్వాణిఁ బోలె

వారుదుష్టస్వభావముగారు; మఱువ—

ఇం—నిజమునారదా ! నిజము—ఐన నా మహాపతివ్రత పతిమరణంబు నెట్లు తప్పించినది?—

నారి—“ఉదయమేకాకుండుగాఁ”యనినర్మదసూర్యభగవానుని శాసించినది. ఆకారణమున, ముగ్ధోకములకు నీయంధకారమును జగత్సూక్ష్మోభాసుఁగలిగెను. ఇప్పుడు మీ ర్మత్రిమహర్షి భార్యయగు నననూయయను మహాసాధ్వీని బ్రాధింతురేని యామె మూలమున నీవిపత్తు తొలంగఁగలను. అంతికి న్న గత్యంతరములేదు.

ఇందు—భాగ్యము.

(అందఱు పశిషా॥)

—:—

దృశ్యము ౨— కాశికుని యిల్లు

—:—

కాశి—పశి॥ సర్మదా! సర్మదా! అయ్యయ్యో— దీనియిల్లు వల్లకాడుగాను. నాపార్శ్వభూమికొలదియు నీభార్య నాకు నమకూడినది. ఈకుష్టురోగము నాశనమునంతయుఁ గాల్పుకొని తిని వేయుచున్నది. బయటకుఁ బోవునమనీనొన్నలుకనవడవు. సర్మదా! సర్మదా-

సర్మ—(జలముతో పశి॥)

సర్మ—పశి॥ జేశ్వరా! దేవరవారి గాయములను శుభ్రముచేసి మందురాచిక్లుకట్టట కేసీరుకాచునిమ్మ మే ముంటిలి. క్షమింపుము- (అను ౨౯)

కాశి—భీ! భీ-దుర్మార్గరాలా! నన్ను క్షమింపుమని యేమేమో యిచ్చకములు పలుకుచున్నావా? గొటసేపటినుండియు నన్నిచటఁగూర్చుండబెట్టి నీ నెవ్వరియొద్దనో నాటకము లాడుచున్న, నేను చతునను కొంటివా, బ్రదుకుదు ననుకొంటివా? సిగ్గులేక నాయెదుట నింకను చక్కట్లు చెప్పచుంటివా? పొమ్మ-సిగ్గుచూలినతొత్తా- ఆవలబొమ్ము నీవుపోయిన నీనవతి నింకొకదానిని పెండ్లాడెదను- (అను 30)

సర్మ—నాథా! క్షమింపుము- రప్పంతయు నాదే! ఇంక ముదెప్పదు నిట్లానరించును. క్షమింపుము-

కాశి—భీ! ఆకూతవదలుము. తమింపుమనగా సభామేమి ? పాడుపనులుచేయుచు తమింపుమందువా? భర్తానైన నాపైనీకు నుం తయిం నారనిములేదే! నీవు నాతో కాపురమెట్లు చేయుచువు?

సర్ప—నాథా! మీరే . దై నము ; మీరే నా ప్రేమచము; మిమ్ములనువదలి నేనేమైపోయెదను? నీరు కాచుట కాలస్యమైన మాట నత్తిమే. ఐనను సాధ్యమైనంత త్వరలో కాచితెచ్చియున్నాను తమపాదము లిటుల నాతోడపై నుంచుదు; చక్కగాకడి? మందువేసె దను; అందువలన మీ బాధ గొలుకెంచుక యుచున్నాను.

కాశి—నేనిచ్చట బాధతో జచ్చిపోవుచుండగా “సాధ్యమై నంతత్వరలో” ననుమాట కథమున్నదా? బొనులే. నీ సభయంత యునాకు బాధపడుచున్నదిలే!-గుడ్డివాడను, కుష్టువాడను, గునావల ననేమిసాఖ్యములభించుచుని సీతలంపు- నీవు క్రిమముగా నేమిండగాని తోడనోలేచిపోదలచిచచ్చున్నావే ! కాని, జాగ్రత్త- ఈశరీరములో ప్రాణములుండగా నీమిండగానిని నిన్నునుబ్రదుకనీయును. ఆటుతునుక లొక్క సారి భూమిపై బడవలసివచ్చే ! తెలిసి-దాపొరుషము-

సర్ప—హరిహర! నాథా!-ఏటికీ నిష్ఠురములు-

కాశి— బొను. నాతోడ కాపురమవీకెట్లు నిష్ఠురమైనదో-నా మాటలును, నీకళ్ల నిష్ఠురములుగా నున్నవి-

సర్ప—నాథా! మొన్న మాండవ్యమహాముని మిమ్ములను తెల్లవారకుండ వ్యవహరించునట్లు : పించినది మొదలు మీకెప్పుడేకీడు గల్గునోయని, కేసుదేవతలగు మొగ్గిల్గు రుండగా మీకో పలుకు లెందులకు ?

కాశి—ఓహో ! బొనానా. ముచితిని- సర్పిదా ! మాండ వ్యుని శాపమేమైనది? ఇంకను తెల్లవాణశీరుగదా!

సర్ప—లేదు; హృదయేశ్వరా ! లేదు.

కాశ—చూచుచుండును! జాగ్రత్తగాఁ జూచుచుండుము. తెల్లవారినచో నాప్రాణము లెగిరిపోవును.

సర్మ—నాథా! భీతిల్లకుఁడు ! సూర్యభగవానుఁడెన్నఁడునునర్థమునతిక్రమింపడు! ఇప్పుడు కొంచెము తమకుపశమనముగానున్నదని తలంచెదను.

కాశి—తాళుము ! తాళుము ! చంపుచున్నావు! నీయుపశమనము చట్టుబఁడలుగాను నీకెంత నిర్లక్ష్యమేమి? తిన్నగాతుడువలేవా?

సర్మ—నాథా! తిన్నగానే తుడుచుచున్నాను!

కాశి—అబ్బబ్బబ్బబ్బ!-ఓసి రాక్షసిముండ ! నీ జవనత్వములు నమసిపోను. నీకెంత బలమున్నదే!- [ఘోషించున్నాఁడు.]

సర్మ—నాథా ! తమింపుడు.

కాశి—అదిగో! తిరిగి తమింపుమనుచున్నావా ! తప్పచేసినప్పుడెప్పుడును నేను తమించువాడనుగాను. దేవేంద్రుఁడు రానీ- నామతమును మరల్పలేడు.

[దేవేంద్రుఁడు—అనసూయతో పోలి]

దేవేంద్రుఁడు—అమ్మా ! అనసూయాదేవి ! మనమిప్పుడు కాశికుని యిల్లుజేరితిమి. నీకరుణలేశమువలననే యీజగదుపద్రవ ముపశమిల్లవలయును.

అన—దేవనాయకా! అల్లదే సర్మదాకాశికులు! ఆమహాసాధ్వీనివ్వడే పార్థివము

[సమీపించుచున్నారు.]

సర్మ—నాథా! ఎవ్వరో యిటువచ్చుచున్నారు!

కాశి—ఎవరయిననేమి? దేవేంద్రుఁడు వచ్చినను నాకు నిమిత్తములేదని చెప్పలేదా !

అన—అయ్యా! దేవేంద్రుఁడే వచ్చియున్నాఁడు.

నర్మ—అ! ఏమి మాభాగ్యము! దేవనాథులారా ! అవ్యాజక
రుణారసమున మాగృహము పావనముచేసిన మీకందరికి నమస్కార
శతములు !

దేవేం—అమ్మా ! చిరాముష్మతివిగము— ఈ యన
సూయాదేవింగొని మేము సీతదళకు కొంతకొంత కార్యార్థములు వచ్చితిమి!
అలకించి మమ్మనుగ్రహింపుము.

అన—అమ్మా! నర్మదాదేవీ!

సీ, ఉవిదలో ! నీనాథు కొకవహానిమరణించు.

నట్టుల శిష్యులచేటగదమ్మ

భానుదేయదయింప గానక శాపమీ

విడితివంచును మాకు తెలిసెనమ్మ!

తరణియే యదయమందచికారణంబున

భువనసంక్షోభంబు పొడమెనమ్మ!

నదమలంబై న నీనాథ్యమహాత్మ్యమా

యత జగద్వ్యాపారమయ్యెనమ్మ!

గీ. యీజగత్ప్రతుల ననుగ్రహింపజేరి.

నిఖిలలోకంబు లేరీతివిలచునమ్మ!

కరుణ నెదజల్లి మానవ గాంతునుమ్మ!

పుడమినీవంటి సాధుస్థులు గలుగరమ్మ !

నర్మ—అమ్మా ! అనసూయాదేవి ! నీదర్శనమే నాకు సకల
సాభాగ్యముం గలిగించి యనమానచరిత్రగా నొనరించె. అనన్యముల
భులగు నీయిందాద్రీదేవతలును నన్నునుగ్రహించిరి. నాజన్మము భన్య
మయ్యె. మీరింతగా నన్ను స్తుతించుటకుగాని జగత్తోభమునకు గాని

నేనీకార్యము నొనరించలేదు. నాచేతనేశ్వరుని సంరక్షించుకొనుటకిట్లు గావించితిని. ఇప్పుడు నాకేది కర్తవ్య మదియానతిండు-

అన—అమ్మా ! సూర్యోదయముగు నట్లానతిమ్ము. అదియే కావలసినది.

సర్మ—దేవీ ! అనసూయా ! సర్వవిషయముల నెఱింగిన నీవే యిట్లాడిన నామాంగల్యమునకు నీరువదలుకొనవలసినదేనాతల్లీ ! నాజీవిత మేమికావలసినది?

అన—పతిభక్తియే నీకు ధర్మకవచము.

సర్మ—పతికొఱకేకదా నేను సూర్యనిరోధము నల్పితిని.

అన—ఉభయనుంగళవృద్ధమగు మార్గము సర్వశ్రేయము లకమని తెలంతును.

సర్మ—నిర్దోషియగు నాజీవితేశ్వరుని, మాండవ్యుఁ డెఱుగలే నికతంబున, శపించెను. అనాలోచన శాపవాక్యములకు నాభర్తృజీవ నములను బలియాయఁజాలను. నాకు లోకంబుతో నిమిత్తములేదు. జగన్మంగళము నాకక్కఱలేదు. ఇంద్రాదుల యానతిని: మీయుపదేశమును స్వీకరింపని మూఢుని మీరు దూషింతురుగాక! దానినైన నహింతును; కాని నానాధునిజీవమును హానిపెద్దమగు నేకార్యము నైన నిరోధింతును. నావతిసేవయే నాయలను దృఢవిశ్వాసమును నెలకొల్పి, నామాంగల్యమునకు సదా శ్రీరామ రక్షయగుచున్నది.

అన—తల్లీ! ఇఁక చాలును; నేనుమూఢురాలనై - ఈ దేవతలు చూపిన మార్గమునవచ్చి యీ కౌరరాని కోరికనుఁ గోరితిని; ఆవాచా దోషమునకు నాకుఫలమగుఁగాక.

ఇంద్రు—అయ్యయ్యో! యమాదులారా! ఈసతుల్ద్దిట్లు నేకమైరి; ఇఁకమనగతియేమి? సూర్యోదయము కానటులేనా? అనసూ

యాదేవి! నీవు అట్లు సర్మదను పార్శ్వంపవా? అమ్మా! సర్మదా! నీ శాపము నుపసంహరింపవా?

కాశి—వలదు వలదు. మీరందఱునువచ్చి నాప్రాణములనుఁ దీయఁదలచి ట్లున్నదే! మీకేమి వెఱ్ఱియెత్తినదా! భూతిముప్పైనదా? సూర్యోదయమైనవెంటనే నాప్రాణములు బోవునని యెఱింగియు,నింత వ్యయప్రయాసపడిచ్చితిరా! పాండు! పాండు!

సర్మ—నాథా! మీరందఱును పూజ్యులగు నింద్రాదిదేవతలు. ఈమె పూజ్యులగు ననఘాయానతి.

కాశి—ఓదౌర్భాగ్యురాలా! ఇందుగ్గినువచ్చినను నేనులెక్కచేయనని చెప్పలేదటే మరల నదేపాటపాడెదవేమి?

అన—అయ్యా! నీనతి పాతివ్రత్యమహిమచేతి, నీప్రాణముల కేనూపదలురావు నీవు భీతిల్లవలదు.

కాశి—ఏమోతల్లి! నాప్రాణములు నాకుతీపిగాని, మీకేమి తీపి?

ఇంద్రు—సర్మదాదేవి! నన్నుగ్రహింపుము.

అన—దేవనాథా! ఇట్టిప్రశ్న మీకున్యాయముకాదు.

ఇంద్రు—ఐన నీ బోకతోధము గల్పించుట సర్మదకు న్యాయమేనా!

అన—పతివ్రతయుగు నీమెకింతకన్న న్యాయమింకొకటిలేదు.

ఇంద్రు—జగంబుల కశించినను సరియేనా?

అన—అటులేల కావలయును.

ఇంద్రు—ఏమగుచున్నది?

అన—కాశికప్రాణహాసము మీరొంద్రురేని. యామె సూర్యోదయంబున కనున్గి యుచ్చును.

ఇందు—అందునకు నీవే సమర్థురాలవనికదా నిన్నిందుఁదెచ్చి
తిమి?—

అస—నావద్ద నేమిసామర్థ్యమున్నది. సర్మదయే యన్నిటికిని
సమర్థురాలగు సాధ్వీమతల్లి—

సర్మ—పూజ్యురాలా! నాదృఢసంకల్ప మాలింపును.

ఆ॥ నాదుప్రాణనాథునకు మృతిఘటియిల్లు?

నునెలుగుమనుచు నేనుబలుక

భావోకవిలయమైన నాకనిమిత్తంబు -

సత్యమగుచు నిటులె జరుగుఁగా? !

.. సూర్యోదయ మగుచున్నది ..

ఇం—ధన్వోస్మి- ధన్వోస్మి- జగంబులకెల్ల పండువుగా సర్మ
దాదేవి యనుగ్రహమున సూర్యోదయమైనది.

కాశి—ఏమి? సూర్యోదయమైనదా?— సూర్యోదయమైనదా ?

హా! ప్రాణేశ్వరీ! సర్మదా? (జీవములు విడుచును)

సర్మ—హా! నాథా! నాథా ! నన్ను విడచిపోవ నానేరమేమి ?

(అను 3౧)

ఇం—సతీమతల్లి ! సర్మదా ! దుఃఖింపకుము. అససూయ
సతీత్వప్రభావమున నీపతి పునర్జీవితుండగును.

సీ. ఎఱ్ఱఁ యెఱ్ఱం?— దుష్టరకార్యమెంచి, యీ

పాపంబునకుఁబాలు పడితిమమ్మ

యతితరాంచిత మహిమాన్విత పేటికి

ప్రేమాగ్రాసతి మరణించుసమ్మ?

బంధుర శుభపరంపరలంది, దీర్ఘము

మంగలీర్షమునఁ జెల్లగునుమ్మ

యీసతి యనసూయయే నేష నీమనో

ధీశు జీవముఁ బ్రసాదించునమ్మ

గీ. సకలజగముల బాధలు సమయుగొఱకు

ధీరసాహస మొనరించినారమ్ము—

మదిని నీపరితాపంబు మానుమమ్ము

యెల్లసురలోకమును క్షమియింపుమమ్ము—

సర్మ—పూజ్యులారా! నా సాధ్వీత్వ మిట్లుకానేల?—

[అను 3౨]

అన—అమ్మా! నీసాధ్వీత్వముచకు లోపమేమియును లేదు.

అమోఘవచనవగు నీయూహివలనే, సూర్యోదయమైచది.

సర్మ—నేనేమంటిని?—

అన—నీవివ్వను “నాడుశ్రాణనాథుచకు మృతిఘటియిల్లు...

భానువెలుగుమంచు నేను బలుక—” అంటివి.

సర్మ—హా—హా—నేనేభర్తృశ్రాణహానినా? ఐన నాజీవి
తఘులేల? నాథా నేనును మిమ్మునుసరింతును.

అన—సర్మదా! దుఃఖంపకుము. నీపతి యేలమరణించును?

(జలంబును దోకిటఁబట్టి)

గీ. ధవునియెడ భక్తబాధయని దాసనేని

శాశ్వతంబైన లోకరక్షణయుగొఱకు

పతితుడైయున్న సర్మదాభర్త మరల

సంధతనుఁబాసి జీవితుండగును గాత!

(చల్లును)

కాశి—[లేచి] శాశ్వరీ! ఎచ్చటనున్నావు—

సర్మ—(కొగిలించుచు) నాధా—పూజ్యులగు దేవేంద్రాదుల యెదుటను సతీమత్త్వముగ సససూయాదేవి యెదుటను నున్నారము.

కౌశి—పూజ్యులారా! నాకన్నులు ఉమింపుడు. మీకినే నమస్కారములు.

అందఱు—చిరాయుష్మాన్భవ— [తిరోహితులగుచురు.]

సర్మ—అహా! దేవతలందఱు చంతగ్ధాత్మయై; నాధా! నేను మనకేది కలయా? నిక్కనూ—

కౌశి—దేవీ సర్మదా! కలయో నిక్కమోకాని, నాకంటికేదియో కంటిబడుచున్నది; ఇది యంతయు ప్రపంచమా? నీవింతటియందముగ నుంటివా? ఓహోహో—ఏమినా భాగ్యము! ఏమినా భాగ్యము! ఇది నేను ప్రతిదినము నరుండు పటకుటీరమా! ఎంతచక్కగా నున్నది! నాకడుపులో నేమో యానందము పొంగిపొరలి పోవుచున్నది; ఏదీ ఒక్క ముద్దు— (ముద్ది మునుచు)

(అను 33)

[ప్రస్థానము]

తృ తీ యా జ్ఞ ము.

సంపూర్ణము

సతీ అససూయ .

చ తు థాం జ్ఞ మ్.

దృ శ్య ముం

మన్మ— ప్రి॥ (అను 38)

ఈలోకంబుల నెల్ల న మాయాశక్తి వశమ గావించి బొంగరమువ
 లెదిప్పుచున్న నాశస్సు వేలుగా నెవ్వఁడో భగవంతుడు గలఁడనివేస
 వేలు దేవతలకు మొక్కిక్కు నీజనులెంత బుద్ధిలేనివారు ? దేవాలయము
 లఁట—దేవతలఁట—ప్రార్థనలఁట— ఋషీశ్వరులఁట—తపముల
 ఁట—జపములఁట—నేనువారివంశకు కన్నెత్తిమాడివంతవఱకు గదా
 వారిశీలములు, వారిస్నానములు, వారి ధాన్యములు పనికివచ్చు—
 బ్రహ్మదేవుఁడు నాకువశరణముగ పొందర్యమును గల్పించి, దానిని
 కామినులందు నిర్మించి, లోకమెల్ల వనితా పిమగ్ధమగునట్లు గావించి
 మద్యాశామము నిరాలంకము జగుగుట కవకాశమును గల్పించినాఁడు.
 అథానారీశ్వరుఁడగు నాశంకరుఁడు సన్నేమో భస్మమగునట్లు శపించె
 ననియు—సంచునలచ నామద మణిగోసదనియు—బుద్ధిలేనిమెట్టవేదాం
 తులు కొందఱు వాగుచున్నారట!—కానిమ్ము—ఒకవేళ సన్నాశం
 కరుఁడు భస్మమేచేసె ననుకొన్నను, అది నాకు మఱింత యశుకూల
 మయ్యెగదా! —అదృశ్యరూపంబున లోకంబుల చీగాకునొందింప
 వీలుగలిగెగదా!—

సీ. విహితజనులకు భీమన్వరూపమై

చెఱుకుదండ మెడమచేత నమర

“జమ్ముజు”మ్మనియెను తుమ్మెదగమి నారి

యా వింటికోటికి నమరియుండ

నదమల నును చంచళర సమూహంబు ద

క్షీణ హస్తమున బిగి దనరియుండ

చిలుక వజీరుఁ డంచిత వాహనంబు

భువనంచార పెనుస్ఫులికనొనగ

గీ. ఏమగక నెల్లయపును గులాములగుచు

త్తుత్తును వసంతుఁడు ననుజేరి యుండ

జగములేలెను మన్నథచక్రినతి

నైన ననుబోలువారలీ యవనిగలరె?

నామహాత్మ్యము నెఱుంగనివారండఱును, నన్నుఁదెలియలేకతా
మినుమలచాలగుచుందురు. ఐనను, ముస్లీంకములందును నా సామర్థ్య
ము చవిజూడనివారెవ్వరు?

సీ. మున్ను దేహంబెల్ల కన్నులమయమై

శతమన్ముగతి నాదుశక్తిగాదె?—

కాశికముని మేకకు బానిసీడౌట

ననుదికంటైన నాశక్తిగాదె?—

పుత్రమిత్ర కళశ్రములు రావణునితోడ

నమయుట నా ఘనశక్తిగాదె?—

హరుఁడు మోహినిగాంచి, యాశించి, యవమావ

యున్నచేరుట నాశక్తిగాదె?—

గీ. గురుననిఁబొందిఁ తారకేశ్వరుఁడు! ఊడ
 శ కళలనుఁగోలుపడుట నాశక్తిఁగాదె?—
 నెఱుకీ చూచిన మూఁడు లోకముల నెందు
 మారుడను నన్నెఱుంగనివాడు గలరె?
 ఓహో!—ఏమిది?—ఆత్మకథా ప్రశంసంజిక్కి నేను ప్రకృ
 తంబు నారయనై తిని. శీఘ్రము గ నేనులోకసంచారమునకరుగవలయు.

[పో బోవును]

(శీఘ్రగమనముచ ప్రో లక్ష్మిదేవి)

లక్ష్మి—కుమారా! మహాథా! నీవ్రయాణమెక్కడికి?—
 మన్మ—అమ్మా! నమస్కారము. విరహిణీజనంబుల నేడ్చిండు
 టయు, నూత్నావలోకిత యువతీపురుష సంఘంబుల హృదయంబుల
 మదీయ నుమశరంబులచే దగులఁజెప్పటయు, నొక్కచో నానందము
 నొక్కచో విచారముం గల్పించుటయు, స్వేచ్ఛగా లోకవిహారంబు
 నల్పుటయుఁ దక్క నాకేమి కార్యములున్నవి?—

లక్ష్మి—నేను నీతో నొక కార్యము గలిగినవోయి—

మన్మ—అమ్మా! నానలనఁ గావలసిన కార్యములుగలవా?
 అట్లయిన సత్వరము వచింపుము. తీర్చెదను.

లక్ష్మి—అనసూయోదంతమును నీవు వింటివిగదా?

మన్మ—వసంతుఁ డింతకుముం దామాటయే చెప్పచుం డెను.

ఆ మెమిమ్మవమానించినదటకాదా? —

లక్ష్మి—చాయనా! నీవు లెన్నగాగ్రహించితివి. ఆయనసూయ
 శీలభంగ మొఁరించి, సీతల్లినగు నామఃఖముఁ బోగొట్టుము.

[అను ౩౫]

నీవీ కార్యమున సత్వరమొగిరమ్మ—

మస్త్ర—ఇట్టికార్యములు నాకు మంచిసీళ్ళప్రాయములుగదా!
నామిత్రులగు వైత్రీ వనంతుల నిప్పుడే వెంటఁగొని చని, సీవు మెచ్చు
నల్ల యనసూయ నవవిత్రి యనిపించి నచ్చెదను.

[అను 3౬]

(ప్రస్థానము)

లక్ష్మీ—ఈమారు త్వక్కుండ నాయనసూయ మదమణంగక
పోదు. అప్పుడు నారదుని బాగుగా పరిహసింపవచ్చును.

నార—అదిగో ! లక్ష్మీదేవిగారు నావేరెత్తుచున్నారు—ఇంక
ను అనసూయా ! థావుట్టమనందే తలక్కిందు లగుచున్నారని తలం
చెదను.

లక్ష్మీ—అదిగో! నాదా! మాటలోనేవేవద్దితివి ! తలంచిన
ప్పుడే సత్త్విక్షమగుచుండువు. సరేగాని—నేనిప్పు డా యనసూయ
గర్వభంగముచేయుట కెంచక్కఱి మార్గము గలపెట్టితినో వింటి
వా?—

నార—అమ్మా! విన్నవీతి లేదు. వెనుకటిమార్గము లన్ని
యు సవమార్గములుగుట కన్నలొరఁ జూచియు సీనూతన మార్గ
మును జూడ నెనసరింపరాదను. ఏమి, సీవంతురూత్రముతో జెప్పు
చుండఁగా వలదనఁగూడదు. ఏదియేది యా నూతనమార్గము?—

లక్ష్మీ—నాకుమారుడైన మృగునిప్పుడే తగువరివారముతో
నా యనసూయపై కంపియున్నాను. ఆమెహృదయమున నెటులైన
మోహబీజముల నొకరంప జేసి, యపవిత్రురాలిం జేయవలయునని
యాజ్ఞాపించితిని. ఇందులకు సీవెమందువు?—

నార—అమ్మా! ఏమందును?—మీకంత తెలివితక్కువతన
మేటికందును—అనసూయ సాధ్యయందును—ఈప్రయత్నముమాను
మందును—మిమ్ముల మనుమందును—

[అను 32]

లక్ష్మి—నారదా! వెనుకజరిగిన నన్నియు స్థిరమైన ప్రాయత్నములు కానందువలన నట్లు భగ్నములై సవి; కాని, యీసారిమాప్రయత్నము విఫలము కాదు.

నార—అమ్మా ! వెనుకటిప్రాయత్నములు స్థిరమైనవికావా ?

సీ. భాగీరథీదేవిపావనంతతుల భ

స్మృతమగుట వీక్షించినారు;

భృంగిని కూటికంపించి, భూతమునుఁ గ

ల్పించి, యోడుటను వీక్షించినారు;

శంభు కంఠాభరణముచేతను బెడ

రించి—యోడుటను వీక్షించినారు;

నిర్మలమతిమైన సర్మదాప్రాణేశు

జీవదానిమీదను వీక్షించినారు

గీ. ఏవి సుస్థిర యత్నముల్ గావు తల్లె?

కంఠుఁడవు డవచూపబుఁ గాంచుచున్న

సతిని శోధించు టింకనైన బాలడిమ్మ

యేటికి పనిలేని యారాటమమ్మ-

లక్ష్మి—నారదా! ఏమంటివి? మృదుఁడు విజయమందడనియే పలికెదవా? ఔను. బ్రహ్మచారివి గావున మదనునిమహిమ నెఱుంగక చూటాడితివి. కావున తప్పులేదు.

నార—అమదనునిశక్తి యంసూయకడ చెల్లదనిచానమ్మకము. కావున నీవని మాయము.

లక్ష్మి—నారదా ! నానంగల్గిన యవచూసమును దీర్చుకొనవలసినదనియే చెప్పెదవా?

నార—అమ్మా! నేనట్లు చెప్పదునా? కాని-

సీ. బొదిక్కుమెఱుంగక యనమానమైన పాద్రీ

జేకువత్తునలం బెక్కునాడు-

సిరులిచ్చునెవమున మఱియూదఁబోనాడి

పంచపంచల సంచరించునాడు-

అరకాల నత్తభామాకృతి పూజ్యుడో

నై తుమూఢఁబునుఁ దన్నునాడు-

మాన్యుఁడొనల కడఁమప్రజాపతికయి

గుంటగుంటలనీరుఁ గ్రోలునాడు-

గీ. నీదు గౌరవమెఱుంగనో, నింద్యమనుచుఁ

దలఁపవో, యవుడింత పంతంబులేదో-

సాధ్య యనసూయఁగని పూజనల్పకిట్టు

లీర్ష్య వహింతునమ్మ! లక్ష్మీలలామ!-

లక్ష్మీ—నారదా! నీకు బతులు చెప్పవారెవ్వరు? ఒకమాటకు పది యుత్తరములొనఁగు దుస్స్వభావము గలవాఁడవు. కానిమ్ము; అన సూయాపరాధవము వీక్షించెదవుగాక!-

(అందఱు ప్రస్థానము)

దృశ్యము—౨. అతిశ్రీమున్యాశ్రమప్రాంతము.

మన్మథ—ప్ర॥ [స్వ] ఆయనసూయ యిప్పుడే యీవనముం బ్రవేశింపగలదు. నేనింక నాసామర్థ్యముఁ జూపవలయును.

సీ. చైత్రుఁడా! మదిలోని చెలియింపఁబోకుమా !

యనసూయ దృఢచిత్త యనుచువింటి

సంసిద్ధముగ నో వసంతుఁడా! నిలువుమా-

నేడనసూయపై చాడివెడల

భ్రమరంబులార! సంభ్రమ మందఁబోకుడి-

యనసూయ పైకి మీరరుగవలయు

కునుమబాణములార! విసప్రసందకుండింక

ఘురణంబిప్పుడు గలదుమీకు-

గీ. రాచిలుకవాహనంబ! పరాశ నీకు-

మలయమారుతమా! తీవ్రగతిపీగమ్ము-

చందమామ! చాకీనాడు సాయమగుము-

వినుడు; మీమీపనులమీద వేగఁబొండు-

. [చాటున దాగును]

అస—[స్వ] నాగుడు తపోవసుమునకేగి యెన్నియో దినములై నది. ఇంకను రాడయ్యెను.- ఆయనసాదుకటైన బూజించుకొనుటకు పుష్పంబులఁ గొనిచరియెద. అహ! ఈవసుము నేడంత చిత్రముగ నున్నది. ఎన్నఁడునులేని యీపుష్పములన్నియు వికసించి యెంత కన్నుల పండువ చేయుచున్నవి!

(అను ౩౮)

మన్మ—[స్వ] ఈతరుణికి మరులుగొల్పు నమయమిదియే! ఓ వకుళ చూతమల్లికారవింద కేతకీపుష్పములారా! సిద్ధముగనుండుడు-
(విల్లుననరించును.)

అస—ఏమిది? నామనంబున రాగాంకురమగుచున్నది-

(అను ౩౯)

మన్మ—[బాణము వదలుచు]

అస— (అను ౪౦)

అహ! నాశరీరమంతయు నాకువశముగాని యున్నంతావస్థకులో నగు చున్నదే! పాదములొక నో నిలువక తడబడుచున్నవి. గుండె లతి వేగముగఁ గొట్టుకొనుచున్నవి. ఈవకుళవసముచు నేనిదివఱ కెన్నడు జూడలేదు. ఓమన్మథభగవానుడా! నీకు జోహారు- ముల్కులం బోని నీశరంబుల నన్ను బాధింపకుము.

మన్మథ—[బాణము వదలును]

అస— (అను ౪౦)

హా! హా! చిత్రము- వకుళిననమెంతలో చూతవన్నమైనది. నే నేమి మేల్కొనియుంటినా, నిద్రించుచుంటినా? నాకనుల యెదుటనే యిన్ని చిత్రములు జరగుచున్నవే, ఓహూ! ఈరథము లెక్కడివి? ఇందలివారూ దేవతలు కాబోలును, వీరిందఱు నెక్కడికి బోవుచున్నారో! ఇదియొకవేళ దేవతాప్రదేశము కాదుగదా. ఓమన్మథా! నీకు జోహారు, సన్నురక్షింపుము.

మన్మథ—[బాణమువదలును]

అస— (అను ౪౧)

ఓహూ! ఈమల్లికార్జున మెంత యాహ్లాదకరముగ నున్నది కమ్మని తెమ్మరాలు నాప్రూణేంద్రియమును వివశిత్వియును ముంచుచున్నవి.

• ఈమల్లెనీడలపై పృష్ఠసన్నము శొట్టు నటియించు చున్నవో! ఏమి యీతాపము! ఏమి యీవేదన. ఓమరరా! సన్నురక్షింపుము. అనాథను రక్షింపుము.

మన్మథ—[బాణము వదలును]

అస— (అను ౪౩)

విమలజల సంపూర్ణతభాసమూలముగ నీనరోవరంబును, సరోవరాంతగత విలాసవిక్రేడితానంద వీచికాఢోలితములగు నీరాయంచలును రాయంచగమించే నాహరింపఁబడు శీతలమృదు మృణాళసమూహంబులును, మృణాలసమూహ సమాకృంబలగు పరిమళమిళిత

• మన్మథుఁడొక్కొక్క బాణమువిడువ సంకల్పలమొక్కొక్కరీతిగా మారుచుండవలెను.

పద్మనాభానామ, సహస్రభీమర సమాస్వాదిత మధురంబగు
మకరందంబును, నాహృదయంబున మోహనంబును పెల్లుగా నుల్ల
సిలఁజేయుచున్నది. హా! మన్మథా! రక్షింపుము- రక్షింపుము-

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన.— (అరు రర)

అహా! ఈ కేళికెనము ప్రకృతిరమణీయ మయ్యును, నాకెంత
తాపకారణమైనది. ఆపరిసరమునగు సరోవరమున నెవ్వరో- న్నన
మామచున్నారు. (చూచి) అహా! నాశిష్యులకు నేడెట్టి ప్రదిర్భగము
గాన్పించినది. వీరెవ్వరో యశోవర్ధనగల దంపతులు- గాఢాలింగన
ముఁగావించుకొని వచ్చిరి కాదునున్నారు. (ఇంకొకవంక దిరిగి) ఇన్నీ!
పరమేశ్వరా- నాకు నేటివచ్చిన దిగ్భావంబు జూపుమంటివా! ఈ
దంపతులెవ్వరో చూచుబాపొఖ్యము సమభవించుచు, నొడలు మరిచి
భుజంగములవలె బడియున్నారు. నాకెన్నడునులేని యారాటముగ
గల్గుచు హృదయమున బోరాట ముత్పన్నమైనది. హా! మన్మథా! ర
క్షింపుము-రక్షింపుము.

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన.—హా! ప్రాణేశ్వరా! (మూర్ఛిస్తును)

మన్మ—ఇదేనమయము. ఈసతీకి భర్తపై గాఢమురాగము
కలిగినది. నేనిచ్చడే యతీమహర్షి యాచారముం దాల్చినది యీ
మేమానభంగముం గావించెదను. (చిక్కిరించును)

అన—[లేచి] అయ్యయ్యా! నేనింత వెట్టిదానైతి నేమి? త
పోనంబునకరిగిన ప్రాణేశ్వరునకై నేనింత ఎగలంబొగలదగ్గునా! నా
హృదయము నేడిక్షేల వివశీకృతమైయున్నది. ఈపండువెన్నెలయు
సుఖతరమయియున్నది. ఈమలమాలిలసౌరభంబును, నిండారబూ
చిన యీ పూపాదరిండ్లను, జంజమ్మరి గొదసేయు నీతుమ్మెదలును,

కో యని యెలనూవిగున్నలంగూయునీకోయిలలును, నామదనతాపం
బు నినుమడింపజేయుచున్నవిగదా ! ఈమస్మధుంఁడొక యెడ పూవు
బొణంబుల జురుకుచురుక్కున నాయెడద గాఢంబుగ నాటనేయుచు
న్నవాఁడు. అహా! నేడు నామదికిది మరణవేదనగా! గాన్పించుచున్నదే!

సీ. చలిగాలియనువేర బలునివ్వలయ, దూరు

సారజోయగజొచ్చె పవనమూర్తి

చల్లనికిరణంపు బల్లెంబులను గుచ్చి

సమయింపగాజొచ్చె చందమామ

కునుమవాసన వేరి వినపుగాఁబలఁజిమ్మి

పాలియింపగాజొచ్చె పుష్పలతలు

సారె సారెకు కూసి శ్రీవణరంధ్రంబుల

జెకలింపె నీశుకపిక చయంబు

గీ. అమవిభుంకు విమతనంహోరుఁడగుచు

సారెకును మోహమంత్రంబు జదువసాగె

దాగుణముగ నసంతుఁడు దాడివెడలె

హా! యెటులు నహింతును మస్మధాద్యవస్థ.

ఓనవదేవతలారా! వనం తచైత్రమస్మధులారా! నానాథుని నా

కుఁగూర్చుఁడు. [మూర్ఛిల్లుచు]

మస్మ—[అత్తి]అక్కతితో పో!!

అన—ఏమిది!—సాక్షేశ్వరుఁడు దర్శనమొసంగెను. నాథా!

తమరేగిన కార్యమేమయ్యెను? ఇంతలో నాయెదుట సాక్షాత్కరించితి
రేమి? ఏమి నాభాగ్యము!

మస్మ—సాక్షిమణీ! నీవు మస్మధపరితాప వివశవయి పరితపిం

చుటను మోగదృష్టి నెఱింగి, తపంబులచుఁచాలించి నిన్నులఁగింపవచ్చితిని.
నీగాథాలింగనసౌఖ్యము నొసంగి నాయాస్థానము నంతుము.

(అను రు.)

అన —[తనలో] ఏమియాశ్చర్యము! నానాధునియందు లేని
స్థలక్షణములు గాన్పించుచున్నవి.

చ. స్థిరమతి, దైవయోగము జక్కి మహేశ్వర సాదవద్ధముల్
నిరతమునమ్మి యైహికము నిర్దయ నైన సుఖంబురోయు, న
చ్చరితుడు నాదుభర్త విసత్కృతమునొడనాడి యీగతిం
బరువిడి వచ్చుటెంతయు, గనంగ మనంబు జిత్రమయ్యెడిగ.
మనమ్ర—ప్రాణేశ్వరీ! మా గాడవేమి?

సీ. ఈమనమ్ర దనాన్ని యేరీతిఁజల్లారు
గురువాక్సభాధార గురియనేని
ఘనపుష్పశరభుజంగముల్లు సమయు, నీ
ప్రేమఘనమిటుల వారియనేని
మోహంధకార జీవూతమెల్లదొంగు
వెలది! నయ్యెడగాలి విసగనేని
చెఱకువింటివిషంబు భరియింపకుటెల్లు
నీ యధరామృతం బీయవేని

గీ. నారి యాస్మరదాహ మేతీగువాయు
ముదిత సీ ప్రేమరస గున మునుగకున్న
నీతనుప్రసంద నాదిన మెల్లల నిండు
శోయబాడ్డి! మోహనమాయకు న్న

అన—(అనూనాశో) ఛీ! ఛీ! ఎత్తే సీవవాక్యములను వివరల
సేవచ్చెను. ఎన్నడు నిర్విషయములను నా హృదయేశ్వరునికోట వినియుం
డనే! వీడెవ్వఁడో నీచాని నీమందైన మర్మాదులు నానాధుని రూపం
బునఁబ్బి నన్ను మోహసింపఁడంచె నెదిలిశ్చేయుము. శంకరస్వరములు

భేదముగానున్నది. [ప్ర]కా]ఓపాపాత్ముడా! నీవెవ్వడవో తెలుపుము!
లేనిచో నీపాపఫలంబు ననుభవింపగలవు.

[అను ౪౯]

మన్మ—చెలీ! ఇట్లు మాటాడెదవేమి? నేను పాశ్చాత్యుడనగు
నత్రీనిగానా? నన్నిట్లాడదగునా! లలనా! నిన్ను వీడిచిరకాలమైనందున,
మదనతాపము భరింపలేక నిట్లు తపమయినను వదలివచ్చితిని. నన్ను
కరుణింపుము.

గీ. యోగమునఁజిక్కి దీర్ఘవియోగబాధ
వాడి సగ్గమైన నాతనువల్లి మరల
నీదు కరుణారసంబున నిలువవలయు
నీసమాశ్లేష సుఖమిమ్ము నీరజాక్షి.

అస—(తనలో) ఈదుర్మార్గుడింకను తన దుర్వాదముచుమాన
కున్నవాఁడు. నేనాలసించిన ప్రమాదము రాగలదు. కావున కీఘ్రిము
గాచేయదగినపని జేయవలయును (చేతులుమోడ్చి) ఓదేవదేవా! అప
న్నజననంరక్షణా!

నీ. మందాకినీదేవి మానంబుగాపాడి,
కర్తిచే మాట దక్కించినావు
భూతనిర్మాతయకా మునినాథు గర్వభం
గముజేసి యానాడు గాచినావు
పైబడ్డ గాలసర్పంబు హారంబుగా
బరికింపజేసి కాపాడినావు
నర్మదా పాశ్చాత్యు నాచేతజీవింప
జేసి లోకములు రక్షించినావు

గీ. ప్రాణనాథుని మాయరూపంతోడ
వీడివడో నేను వచ్చియున్నాడు దేవ!

ఈ వివస్తును గమపనాకెవరుదిక్కు

బంధుఁడవు నీవకావ గోపాలదేవ!

ఓదేవా!—నేను నిక్కంపు పతివ్రతనేని యీపాపి విజాక్యతిం
బొందునట్లు దయచేయుము [జలము చల్లగా అత్తి మన్మథుడగును]

మన్మ—(అనసూయ పాదములపైఁబడి) సతీ అనసూయా !
రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అను ౪౭)

అన—భీ! దురాత్ముడా! నిన్ను తమింపపచ్చునా? పోపంచ
ములన్నియు నీవలనకళంకములై భరింపరానిపాపంబుం కాకరంబులై
దుర్గతుల నొందుచున్నవి. నీకన్న నధమాధములు కలుగుదురటరా?
రజోగుణప్రధానుండవగు నీకతమున నెందరు పతివ్రతామతల్లులు కుల
టలై నో లెక్కింపనలవిగాదుగదా! మదనా! దుర్గుణసదనా! నిన్నింక
తమింపఁగూడదు. నీపంచశరంబులు పటాపంచలై నీవుమఱియొకమా
రు భస్మమగునట్లు శపించినను నీపాపంబుతీరదు.

(అను ౫౮)

నిన్ను భస్మమగునట్లు శంకరుఁడు శపించిన ననంగుటై నంచరించుచు
న్నావు. నిన్నిట్లీకశపించిన లాభములేదు.

గీ. పాగరుదీపింపఁ గన్నులపారలుగ్రమ్మి

మంచిచెడ్డల నెదవిచారించకుండ

పాంథులనుదుఃఖపెట్టిన పాపఫలము

కనులలేకుండ నినుఁజేయుఁగాక ! మదన!—

మన్మ—హా! పరమేశ్వరా! [మూర్ఛిల్లును]

అన—అహా ! ఇట్లెకదా దుర్మార్గులగువారు పడుపాట్లు?—

(అను ౪౯)

మన్మ—(తేచి) అహా ! ఏమిది ! నాకన్నులుకనంబడుటలేదు.
తల్లీ ! అనసూయాదేవీ ! నీవునాకెచ్చటనుఁ గాన్పించుట లేదేమి?—

ప్రపంచమంతయు నధికారబంధురమైయున్నది. నాకేదిదారి ?—
మహాపరాధినై నీమహాత్మ్య మెఱుంగక నిన్ను పరిభవించవచ్చి నేను
పరాభవము పాలయితిని. అతిభారణమయిన నీశాసకారణమున నా
కన్నులు పోయినవి ! నిన్ను తప్పగాదలంచిన నాపాపమే యీశాప
ముగా బరిణమించినది ! సాధ్యమతల్లివగు నీకు దీర్ఘ శ్రోధముచితమయి
నది గాదు. రక్షింపుము. నీశాపమునుపసంహరించిరక్షింపుము. నను
దరిజేర్చుము.

చ. తెలిసెభవస్మహామహిమ తెల్లముగామహితోజ్వలంగా, నీ
యలఘుపతివృతామహిమ కింబుజనాభ ముఖాది దేననా
ధులు నిలువంగజాలుదురే? దుర్మతినొనను గావుమెన్నడున్
నెఱవగ సాహసించును, భుజంగకరాళముతోడ కీడలన్ ||

అన—మదనా ! విషరిదనా ! పాపాత్ముడనగు నీన్ను తమింప
రాదు—అయినను—

సీ. శ్రీనాథునిను లక్ష్మీదేవికిని, ప్రియ

పుత్రికుండవుఁగాగ బుట్టినావు—

హరునిగోపాగ్నిలో నెఱియునీనతి

భాగ్యమూలంబున బ్రతికినావు—

ముల్లోకమూల జగన్మోహనాకార, న

స్మృతివనెఱుక్కిరి బొందినావు—

అఖిలలోకంబుల నటచేతిబొంగఁ

బులరీతినాడింపఁ గలిగినావు—

అట్టి నీవు నాకు శరణమగుటకన్న

కావలయు కార్యమిక నేమిగలదు మదన

దివ్యవీక్షణమును బ్రసాదించినాను

చనుము ! సాధ్వలతెరవు బోజనదువనుము ||

[ప్రస్థానము]

మమ్మ—ఆహా ! కన్నులు వెడియుఁ గార్చింపజూచినవి ! ఈ
మహాసాధివి మహాత్మ్యమెంతయని చెప్పుదును? నిగ్రహానుగ్రహ సమ
ర్థురాలగు నీమె కిరేడుదగంబుల నే హోటులు పాటియగుదురు—
ఆహా ! మాయమ్మ మూటూ విడి, సెనెల మాసపోయితిని. ఆడువారి
యాలోచనలను విశ్వసించి నేను యర్థమునందును దిగరాదుగదా !

నీ. ఉత్తాసపాదుఁ డత్యుత్తముధృవుఁడౌ నె

వనితల దుర్బోధ వినుటచేత—

దశరథేశుఁడు కాఁగర్మంబునొండెను

వనితల! దుర్బోధ వినుటచేత—

సుతులతో రావణాసురుఁడు భూధలిగూలె

వనితల! దుర్బోధ వినుటచేత—

దుక్కాంగదుఁడు పుత్రునిజంప బొల్పడె

వనితల దుర్బోధ వినుటచేత—

ఆడువారి హితంబుల నాలకించి

ధన్యులగు వారలరుదుగదా ! ధరితి

నేను దుష్కితిజెడితి; నెక్కె

నెలతల హితంబులను పను వలగు వలదు॥

[అను ౫౦]

[ప్రీత్యాసము]

చ తు థాం క ము

సంపూర్ణము

సతీ అనసూయ .

పంచమాంకమ్

—:0:—

దృశ్యము ౧

(ఒక మాలది బిడ్డలతో ప్రవేశము)

మాల—[అను ౫౧] బిడ్డలారా ! రండి—మీకాశలివేళయ
యినది. దేవుడు మనకు నేడు గలిగించిన దుస్థితి యిది ! ఏనాడుమన
మెవ్వరి నోటిముందరి యన్నముందీసివేసితిమో నేడీ పాప్తముం
గంటిమి !

బిడ్డలు—అమ్మా ! ఆశలే ! (ఏడ్చుచున్నారు)

మాల—బిడ్డలారా ! కొంచెమోపిక పట్టుడు. ఈప్రక్కనేదో
కుటీరమున్నది. మనఘృణులున్నట్టున్నారు ! మనకేమయిన నన్నమునొ
టుకునేమో—[సమీపించుచున్నది.]

అన—[ప్రవేశించి] ఈప్రాంతమునభోజనాశయచే, నాక్కరించు
పసిబిడ్డల నవ్వడి వినంబడియె; అహ ! పసిబిడ్డలనిన నా మొగముారకే
వాచినట్లగునుగదా!—ఏమిచేయుదును ? ఛీ ! లోకమున, బిడ్డలులేని
వారి జన్మమొక జన్మమా ?

సీ. కడుపార పదినెలలని, మోసి, పెంచి, డో

లికనూపి చన్నుబాలిచ్చునపుడు—

పారామచును దన పాదబులంబడి

“యమ్మా” యనుచు మొగం బరయునపుడు—

నిరుగింట పొరుగింట, దిరిగి వేళకురాక

వేమారు మాగాము బెట్టినపుడు—

విద్యలునేర్చి వివేకబుతో, దన

కడనిల్చిమాటాడ గల్గునపుడు—

గీ. తల్లిదండ్రుల కాత్మ నందనులపైన

గలుగు ప్రేమంబునకు నెంత విలువగలదో?

తలపనొడలెల్ల పులకలు గలిగెనకట!

సంతతియెలేని మనుజుల జన్మమేల?

మాల—బిడ్డలారా! తనలో నేమేమియో మాటలాడుకొనుచు నొక విప్రీంగన యిటే వచ్చుచున్నది. ఈమెచు పొక్కించిమీకన్నము పెట్టించెదను రండు—[ప్ర]కా అమ్మా! నీవు మంచిదానవుగానున్నావు; నాపిల్లలకు నిన్నటినుండి తిండిలేదు. ఒక్క కబళముగ బెట్టి పుణ్యముం గట్టు కొమ్ము.

అన—(తనలో) ఆహా! సల్లగానున్నను ఈపిల్లలెంత యం దముగా నున్నారు!—

గీ. నిండుచందురు హసియించు నెమ్మొగంబు

లాకలి కతాన వాడియు నతిముదంబు

గలుగఁజేసెడు నామనోజలజమందు

పుత్రులేలేని కొఱతఁ గాఁబోలునిపుడు॥

ఈపిల్లల నొక్కసారి ముద్దు పెట్టుకొందునా?—

[దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నది]

మాల—అమ్మా! నీవు బాపనివారి పడుచువలెనున్నావు!

మేము మాలవాళ్లము. దగ్గఱకు రాకమ్మా!—

అ—హా! నా తాతగారిని. [ప్ర]కా] రానుగాని—నీపిల్లల
కేమి కావలయును. నీవిచ్చటి కేలవచ్చితివి?—

మాల—అమ్మా! ఈపిల్లల తండ్రి చచ్చి నెలరోజులయినది !
కూడికిలేక—మాటవోపుచున్నాము. ఎన్ని నోట్లు తిరిగినను నేడు పిడి
కెడు మెతుకులు దొంగలేదు. నిన్నజూడగా చల్లని తల్లివలెనున్నావు!
కొంచెమున్నముఁబెట్టి యీ పిల్లల సాదమాన్యుము.

అ—అమ్మా! అంతకన్నాకుఁగావలసినదేమి? నీవేజాతిదాన
వైనాసరే! అతిథులంబూపించుటయేకృత్యధర్మము. నేమదానినాచ
గిలినక తప్పదు. ఒకక్షణమిందు నిలుపుము. నీకన్నముండెచ్చిసెట్టెదను.

(ప్రస్థానము)

మాల—బిడ్డలారా! నువ్వేరాడవ్వఁకొకి పిడికెడన్నముం
బెట్టించితిమో నేడది యక్కఱవనన్పించి. మీరు దుఃఖింపకుడు. ఆయి
ల్లాలిప్పుడే ముగిసినవఁ బెట్టుచు.

అ—[అన్నముతో ప్ర]అమ్మా! ఇవిగోఫలసంయుతమయిన
భోజనమా.

మాల—చూతల్లి చూతల్లి—నీకు వేయేండ్లు గలుగుఁ గాక!
నీకు మూడువలకాయల క్కడుకుగలుగుఁగాక!—

(బిడ్డలకన్నముఁ బెట్టుచున్నది.)

ఆ—(తనలో) అక్కటా! గాకంతటిప్రాప్తమా?

ఆ. సతతము మొగను వాచి, సంతానమోయని

యేడ్చువాఁకొసఁగ దీశ్వరుండు

నిలువనీడలేని నిరుపేదవానికి

కరువుదీర సుతాంబ గలుగుచుండున్॥

అహ! ఒక్కపుత్తునిగని పెంచి ముద్దిడి యాలింగనముజేసి యాసగ
దించు మహాభాగ్యము నాకెన్నటికోగదా!

సీ. సుతుని దోలికనుంది, “జో! జో!” యనుచు, జోల

పాటలు ముద్దుగాఁ బాడుటెపుడో?

ముంగురులను దువ్వి మోమునఁగన్తురి

బెట్టిచెక్కిలి ముద్దుబెట్టుడెపుడో?

పాలతోఁగలిపి నీవారంపుటన్నంబు

ప్రేమతోఁజుత నినిపించుటెపుడో?

“రారీ నాముద్దు పుత్రీక! రారీ” యంచు నా

ప్రేమంబుదీరఁగాఁ బిలుచు టెపుడో?

గీ. సాటి సత్పుత్రవతులతో సమయగాగ

చొక సుతునిడి, యటు నిటు జనుట మెపుడో?

పరమనిర్భాగ్యనగు నాకు బాలకుని, ని

శేష కృప నీశ్వరుఁడు దయసేయుటెపుడో?

మాల—అమ్మా! నీకు భగవంతుఁడు సుపుత్తులను గలిగించును. నీకు సత్పుతానము గలుగుగాక—చూకింక సెలవిమ్ము—
బిడ్డలారా! రండి

[ప్రస్థానము.]

అన—ఏమిచెపుమా యిది! నేను సుపుత్తులకయి ముంబుఁ
డలపోయుచుండ నీమాలెత యిట్లుదీవించిచనిచది!—ఎవరినోట నెట్టి
సత్యముగలదో తెలియదుగదా! ఈ బాలురనుజూచినది మొదలునావ్వా
డయము పుత్తులపైఁజనినది. నానాధు నెట్లులైన బ్రార్థించి జడరికా

వనమున కేగి పుత్రులకొఱకు శ్రీమహావిష్ణుంగూర్చి తపంబొచరింపఁ
బంపెదను. భర్తవరదుండగు నాజగన్నాథుడనుగ్రహింపకపోడు.

[ప్రస్థానము.]

దృశ్యము ౨—బదరికావనము

(తపముచేయుచు సత్తాముని కనఁబడుచున్నాడు)

అత్తి—

[అను ౫౨]

ఓజగద్రీక్షకా! భక్తత్రాణసరాయణా! నారాయణా! కరుణింపుము.

చ. కమలదళాక్ష! యీబదరికావనమందు, సమాధిఁదాల్చి నీ
మమున జలాగ్నిమధ్యతల మాగ్గములంబవనాశనుండవై
కొమరులుగల్గు సద్వరముఁ గోరితి నింక ననుగ్రహింపవే!

యమలిసమైన నీదుఃఖరణాంబుజమే శరణంబు మాధవా !

ఓకమలామనోహరా! ప్రాణతార్తిహరా! మురహరా! అనంతకల్యాణ
స్వరూపుండవై యాదిమధ్యాంతరహితుండవై —వాచామగోచరుం
డవై -భవమహాంధకార నహస్రమయూఖుండవై -గంభీరశ్యామలకోమ
లాంగుడవై -సంకల్పచూత్రస్పృష్టిస్థిలయ కారిణ కారణుండవై -సమస్త
జగదంతర్యామివగు పరబ్రహ్మవై యలదు నీదివ్యరూపంబును మాన
సంబున నేమరక ప్రార్థింతును. నారాయణా! శృతిస్మృతి చతుర్వేద
పారాయణా!

సీ. కల్పనచే, రత్న ఖచితసింహాసన

వీరంబునాత్మక గల్పించువాఁడ

నావీరమున శ్యామలాకార! నినుఁబ్రీతి

ప్రించి నిండాఁగ నేవించువాఁడ

నేవించి మణిమయాంచితపాత్రమున, పాద

కమలంబులతిభక్తి గడుగువాఁడ

లలిమించు మల్లెమొల్లలు జాజిపూవుల
 చేత సాదముల పూజించువాడ
 తచ్చరణముల కన్నుల చాల్చువాడ
 భక్తితో నీపయిన వాట బాడువాడ
 మించుప్రేమను నినుగొనించువాడ
 నెల్లజగములకును రేడ! నల్లవాడ.

ఓపరమపురుష! అయోనిసభవ ! నీకోమలాకారముచే నాకు కన్నుల
 పండువుచేయుము. భక్తజనవిలోలా! గానలోలా!

నీ. అదితికళ్యపులు-దేవా! నిన్నుగనుటకే
 జపములనేనాడు సలిపినారొ
 దశరథకోసలాత్మజలు నిష్కనుట కూ
 హించి యేలపముగావించినారొ
 దేవకియును, వసుదేవుడు నీవు, నం
 దనుడౌట కేమీ మొనర్చినారొ
 మున్నలజమదగ్గి నిన్ను పుత్రునిగాగ
 గనుట కేనదులందు మునిగినాడొ

చేయరాని తపంబులుచేసినాడ
 మునుగరాని సదంబుల మునిగినాడ
 కరుణ వెదజల్లు శాంత విగ్రహముతోడ
 నాకుగన్పడవేల గోపాలబాల.

[ధ్యానించుచుండగా శ్రీమహావిష్ణువు గరుడవాహనమున ప్రత్యక్ష
 మగును.]

అత్తి—

[అను ౫౫]

విష్ణు—అత్తి మహాక్షీ! నీభక్తికానందించితిని. నీకు నేనేపుత్రుడుగా జన్మించి నీకోర్కెదీర్చెదను. నీవింకచనుము.

అత్తి—ఆహా! ధన్యస్మి-ధన్యస్మి-

[అను ౫౬]

[శ్రీమహావిష్ణు వద్యశ్యమగుచున్నాడు.]

వం చ మాం క ము.

న మా వ్రం

విశ్రాంతి కాలము 10 నిమిషములు.

[విశ్రాంతి సంకేతమగు తెర వ్రాలును.

నలీ అనసూయ.

ష ఘాంకమ్

దృశ్యము

వైకుంఠము-ప్రవేశము లక్ష్మీ-సర-పార్వ

పార్వ—చెలీ ! ఈపరాభవముందీర్చుకొనుట మనవలసగాకున్నను మనపతులచేనయినను నిదిగావింపవలయును.

లక్ష్మీ—అవును. నీవు చక్కగా నాలోచించితివి. మనమిప్పుడూరకుంటిమేని లక్ష్మీ పార్వతీ సరస్వతులు నోరులేనివారనియు, ననమర్థలనియు, జనంబులు తెలంతురు. మనపైలోకంబునకుగలగౌరవంబు నయితము నశించును. నేను నాపతిని చాగ్గించి యనసూయాపరాభవమునకు పంపెదను. మీరును మీపతులను బంపకతీరదు.

పార్వ—దీనికి నేను సంసిద్ధునయియున్నాను.

సర—నేనును మీయాలోచన ననుసరింతును.

లక్ష్మీ—చెలులారా! మరియు సిందోక విశేషముగలదు. మనమింతకుమున్ను పొందిన యవమానమును మనపతులు వినియుందురు. వారు దీనిని సాకుగా కొని మనలంగలకాలము పరిహాసించుదురు. ఇన్నమవీరిని మనము ప్రోత్సహించి పంపితిమేని వారనసూయును భంగపరచిరా మన పరాభవాగ్ని చల్లుదును. కాక వారే సరిభవమందివచ్చిరా మనలను పరిసించువారుండరు.

పార్వ—ఇది చక్కని యాలోచన-

[తెల్లలో]

అమ్మా! జగన్నాథులు వచ్చియున్నారు.

లక్ష్మీ—చెలులారా ! నానాథుడు వచ్చియున్నాడు మీరు మీమీపనులపైఁ బొండు. ఎట్లయినను నేడే మీపతులను ప్రోత్సాహపఱచి యిటకుఁ గొనిరండు.

పార్వ—అట్లే చేయుదుము.

(ఇద్దఱును ప్రస్థానము)

(శ్రీమహావిష్ణువు ప్రవేశము)

లక్ష్మీ—ప్రాణేశ్వరా! జయము జయము.

విష్ణు—దేవీ! శుభముగుఁగాక. నేడు నీవదనపంకజము పంకిల మగుటకుఁ గారణమేమి ?

లక్ష్మీ—నావదనవిషయమునకేమిగాని నేడు మీకింత యాలస్య మయినదేమి ?

విష్ణు—దేవీ ! నేడు భూలోకమున సత్రియనునొకమహర్షి పుత్రసంతతిగోరినన్నఁఁగూర్చి తపంబాచరించుచుండఁగా నేనే యాతని గర్భమున జనింతునని వరమిచ్చి వచ్చితిని. ఇదే యాలస్యమునకుఁ గారణము.

లక్ష్మీ—అత్రియఁగా అససూయాపతియేనా ?

విష్ణు—అవును ఆమహాపతివ్రతభర్తయే. దేవీ ! ఆయససూయ పతివ్రతలలో మిన్నయటసుమా!

లక్ష్మీ—మీరు మెచ్చుకొంటిరిగదా. చాలు. మీసతికి లోకమందెంతటి దుష్కీర్తియున్నను మీరు భరింతురు. ఎదుటివారిం బొగడుట మీ దుస్స్వభావము. ఆయససూయ పతివ్రతలలో మిన్నయటగాదా యని పొగడుటవలన నేనుకాననియేకాదా మీయభిప్రాయము?

విష్ణు—సతీమణి! నీవు పతివ్రతవు కావని యన్నవారెవరు? ఆ యనసూయను సాధ్వియనిన నీకు రోషమెందులకు ? నీవెంత యీర్ష్యా వ్యభావవని యెఱుంగనై తినిసుమా !

లక్ష్మీ—వేరుగా నీవు పతివ్రతవుగావని బొట్టుకాటుకలుపెట్టి వక్కాణింపవలయునా? రాజుగారిపెద్దభార్య పతివ్రతయనిననూటకర్థ మేమి? అవునవును. నేను దుస్స్వభావను ; యీషాన్యవ్యభావను, తమకు సతిగా నుండదగను. చాలుచాలు నేటికే మీయనురాగము బాగుగ దెలిసినది.

విష్ణు—ప్రాణేశ్వరీ! నేనేముఁటిని నీకీయకారణాగ్రహము.

లక్ష్మీ—చాలుచాలులెండి తెలిసె మీగఁగనుకనము.

(అనుబంధము ౫౫)

విష్ణు—దేవీ! అలుకవహింపకుము. నిన్ను నేనేమియుననలేదు. మదనచాపవద్యశంబులగు నీకనుబొమ్మలను ముడువకుము. నీ వేదికోరును వదియెల్ల దీర్చెదను రమ్మ.

లక్ష్మీ—అక్కరలేదు. తిరిగి యీషాన్యపరవశవని దెప్పుదురు గాబోలును.

విష్ణు—ప్రాణేశ్వరీ! నానేరము మన్నింపుము. నేను నీయెడల నెన్నడైన విపరీతభంగి వర్తించితినే?

లక్ష్మీ—అట్లయిన నాయనసూయనేదోవిధముగ పరిభవించుట యే నాకోరిక. మీరీకార్యము నొనరింపవలెను.

విష్ణు—సతీ! దుస్స్వభావయి. యిట్టికోరిక తగునా ? ఆసాధ్వి యలుకదాల్చి శపించిన మరగతియేమి కావలయును? ఐనను నీకీకార్య ముమారు నేమిగాఢమున్నది?

లక్ష్మి—అందులకే మీరీయనక్కరలేదు. నేనడుగనక్కరలేదని వచించితిని. ఊరిక నోటికి వచ్చినన్ని వాగ్దత్తము లొనరించినంతనే సరి గాదు. బుద్ధిగలవాఁడు దానిని నెఱవేర్చవలయును. నాలుకయున్నందు లకు ఫలమప్పుడుగదా కలుగును. ఐనను అనమర్థుడగువతి నేదేనివాంఛించుటకన్న జ్ఞానహీనులగలదా ? జగన్నాథుడని పెద్దపేరట. ఒకభూ లోకాంగనకు గడగడ వడంకెంట. ఇంతకన్న లజ్జాకరముగలదా ? మ గవారి న్యభాన మెంతనింద్యమయినది !

విష్ణు—హృదయేశ్వరీ! నిలువుము. నీకోరిక నెట్లో తీర్చెదను.

(తెరలో)

దేవా! మహేశ్వర కమలసంభవులు శర్వాణివాణులతో దయ చేసి యనుజ్ఞ వేడుచున్నారు:—

విష్ణు—వారిని సత్వరముగా పరీక్షపెట్టుము.

(శంకరుఁడు, పార్వతి, బ్రహ్మ, సరస్వతి.)

శంక—శ్రీమహావిష్ణునకభివందనము.

బ్రహ్మ—జనకా ! వందనములు.

విష్ణు—మీకు నిరంతరము నభ్యుదయ మగుగాక మీనామి తోడ నీయాసనముల నుపవిష్టులుగఁడు.

(అందఁరచు కూర్చుందురు.)

విష్ణు—మహేశ్వరా! పితామహా! మీకుండుశలమా? మీరా కకు గారణమేమి ?

బ్రహ్మ—జనకా! మాకుశలమున గొఱతలేదుగాని మారాకకు గారణముమాత్ర మొక్కింత నింద్యమయినది,

శంక— గీ. భువనవితతియెల్లపూజించి మనలదే
వాధిదేవులంచు బలుకుచుండ

నాడువారికతన నాగౌరవము మొద
లంటనణగెనయ్య యమలచరిత.

విష్ణు—రూఢును ననసూయాపరాధి వార్ధము మీనతులచే బ
లవంతపడువబడితిరా యేమి ?

బ్రహ్మ—అహా! అంతకన్నను మనకిప్పుడు ద్యోగమేమున్నది

గీ. అఖలకర్తలయిన హరిహరబ్రహ్మలు
పూవుబోండ్లకీలుబొమ్మలగుచు
బరమసాధ్వినొకతెఁ బరివంబొనరింప
జనగవలసె విధివశంబుచేత.

విష్ణు—అహా! మనమే యిట్టిదుష్కార్యముల నొనరించిన లో
కంబులు పాపాకరంబులై సమసిపోవే? ఆడువారల కెదురాడలేక హరి
హరబ్రహ్మలిట్టి దుష్కార్యమునకు గడంగిరని పరులు వినిన లజ్జాకార
ణముగాదే ! పరమవతివ్రతలను, సత్యసంధులను, సన్మార్గవర్తులను, ధ
ర్మాచరణులను రక్షింపని మన జగద్భరణమేటికి ? లోకపాలకత్వమేటికి?
కాల్పనా? మనగౌరవమును చేజేతుల మనమే నాశనముచేసికొనుటకు
నంసిద్ధులమగుచున్నప్పుడు లోకంబు లేరీతి నిలచు ? సృష్టిస్థితిలయంబు
లేల్లు జరుగు ? సమవర్తి మనలనుసయితము శాసించిన దప్పేము
న్నది? ప్రాకృతులతో సమానులమయినమనలం గాంచి జనులందరును
హాసింపరే? నీచాతినీచంబగు నిట్టికార్యములను నేనొనరింపలేను. కా
లకంఠరా! పంకజాసరా! మీయభిప్రాయములేమి?

బ్రహ్మ—మేముమాత్రమిట్టిదుష్కార్యముల కోర్తుమే ? నా రా
యణా ! ఈకథావిధానమును నిర్ణయింపజాలకయే యింతదూరము
వచ్చితిమి. నీయిష్టమెల్లో యట్లుగావించువాడను.

శంక—ఇది నాకు సమ్మతమే.

పా-ల-న—(అనుబంధము ౫౬)

లక్ష్మీ—సరస్వతీ! శారీ! మనకాలిగోటికై న సరిరాని యొకమనుష్యునిగానచే నవమానింపబడి కలహపియ్యడగునారమనిచే పరిహాసం పబడుటేగాక సర్వసమర్థులయిన పాశ్రేణులగలిగియు వారిచే సయిత మొకకోర్కెదీర్పబడక నిరాకరింపబడినమనము బ్రతికినఫలమేమి? ఛీ! ఛీ! ఈనీచపుబ్రతుకుకన్న చావు మేలుగదా! నేను మాతండ్రియగు నముద్రిని బ్రార్థించి యందే జీవములనువదలెదను. నన్నిక మరచి పొండు.

(పోబోవును.)

విష్ణు—(పట్టుకొని) చిలుకలకొలికీ! కలికీ! నీకు స్వామినింతు యలుకా? రమ్మ. నీకోర్కెను నీర్చెదను. ఇంతలో నింతటిసాహసమేల ? శంకరచతుర్ముఖులారా! మనకార్య విష్ణు డిటుబోయిన నూయియు నటుబోన గోయియుగా నున్నది. కావున కర్తవ్యమో యెఱిగింపుడు.

బ్రహ్మ—నాకేమియు దోచుటలేదు. బుద్ధిశాలియగుశంకరుడే వచింపవలయును.

శంక—గీ. చూచివత్తుమురం డనసూయనిపుడె

యానెలత కెందు నెప్పుడు హానిరాదు

సాక్షిగా దన్మహిమను బరీక్షింప

పరమలొనగుద మాచంద్ర సురుచిరముగ.

విష్ణు—అట్లేకావలయు. ఇందువలన నామెమహిమయే బయల్పడును. సతీమణీ! మేమింక నేగివత్తుము. మీకోరికప్రకారమానతింబరీక్షింతుము.

లక్ష్మి—ప్రాణేశ్వరా! మీకు జయమగుగాక.

పార్వ—ఆర్యా! మీకు శుభమగుగాక.

సర—నాథా! మీ కపజయము కల్గకుండుగాకు.

(బ్రహ్మ, విష్ణు, శంకరులు ప్రస్థానము.)

లక్ష్మి—చెలులారా! ఈమారు నారదునిపొగ రణగగలదు.
అనసూయశీల మేదోలోకమునకు జెలియును. మనము పోవుదమురండు.

(ప్రస్థానము)

దృశ్యము - ౨

[బ్రహ్మ, విష్ణు, శంకరులు మునివేషముతో ప్ర॥]

విష్ణు—శంకర పద్మాసనులారా! ఇప్పుడు మన యాకృతులు చక్కగానున్నవి! మనలనిప్పుడెవ్వరును గుర్తింపలేరు. కాని యాసాధ్యులైన తల పెట్టుటతోడనే శరీరము కంపించుచున్నది.

బ్రహ్మ—ఇట్టి నీచకార్యమునం దెప్పుడు ప్రవృత్తుల మైతిమో యప్పుడే సంశయములన్నియు నదలించి.

నార—ప్ర॥ ఓహో! మురహరభవహర పద్మసంభూతులారా! సమస్కారము. ఎక్కడికీ ప్రయాణము? ఏమి యీ విచిత్రవేషము?

విష్ణు—శంకరా! ఈవారినుండు మనల నింతశీఘ్రముగ గుర్తిం చెనేమి?

నార—అర్యా! నేను మీ వేషములనేకాదు. హృదయములను నయితము గుర్తించితిని. పక్షిప్రబోధంబున ననసూయాపరాభవ మొనరింపఁ బోవుచున్నారుగదా!

విష్ణు—నారదా! నిక్కమువచ్చిచితివి. ఎవను మేము విధిలేక చనుచుంటిమని నీవెఱుంగవా?

నార—అయ్యా! త్రిమూర్తులకు నేను తెలియఁజేయునంతటి సమర్థుడనుగాను. అయినను, నాకీకార్యమేమో దూష్యమనితోచు చున్నది.

(అను ౫౭)

విష్ణు—నారదా! మేమును దీనిని దూష్యమని యెఱుంగుదుము ఐనను పోకతప్పదు. ఇందువలన ననసూయ కేలోపమునుగలుగుదు. ఆమెసాధ్వీత్వమును జగద్విశ్రాంతము చేయుటకే నేనుసంకల్పించుకొంటిని. దీనిని నీమనస్సునందుంచుకొనుమా. మాకు వేళయ్యెయ్యె-పోయి వచ్చెనము. [ముగ్గురు పృష్ఠా]

నార—అయినసూయచే వీరు తప్పక పరాభవమునొందుదురు. ఈవృత్తాంతమును పూర్ణముగ నెఱింగి వీరిసతుల కదితెల్పి, గట్టిగ బుద్ధిచెప్పవలెను. (అను ౫౮) (పృష్ఠానము.)

దృ శ్య ము ౩

అతియాశ్చర్యము.

అన—[తనలో]

సీ. చేరెనో లేదో నాజీవితేశ్వరుడల్ల

బదరి కావనము సత్పథమునందు

జపమునిర్విఘ్నమై సాగినదో లేదో

మహితపంచాగ్నుల మధ్యమందు

అంబుజాక్షుడుదర్శనం బిచ్చెనోలేదో,

తడయకానంద చిత్తంబుతోడ

నస్మదీయమనోగతానుసారంబయి

యీడేరెనోలేదో యాప్తితంబు

గీ. అకట! యేభావమునుదోప దయ్యెమదిని

చింతలేడేర్పి యాభగవంతుడిపును

హరియొ హరుడో కాకా యంబుజాసనుండో
యగుచుదర్శన మొనగలేడయ్యెనకట-

[బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులుప్రవేశము.]

భవతి భిక్షాం దేహి, భవతి భిక్షాం దేహి, భవతి భిక్షాం దేహి.

అస—తిమ్మూర్తులవంటిదివ్యస్వరూపములతోడ సాక్షాత్కరిం
చిన యీమహాత్ములు భవతిభిక్షాం దేహియని సన్నద్ధులైనారు! ఆహా!
నాభాగ్యమే భాగ్యముగదా! మహాత్ములారా! ఇందాసీనులుగండు.
తమకిప్పుడు ఫరాహారములర్పింగెదను.

[ప్రస్థానము.]

విష్ణు—శంకర, బ్రహ్మలారా! ఈ సాధ్వీంజూడగనే నామనం
బు కలతపడుచున్నది. అయినను మనంబు నెట్లోర్థముగావించుకొంటిని.
మనమాలోచించిన విధముగాదక్క. నీపడతిని వేరువిధముగా బరా
భవము చేయఁజాలము నామార్గమునే మీరనుసరింపుడు.

అస—[ప్రవేశము] (అను ౫౯)

(వడ్డించి బొప్పొసనము పోయఁబోవుచున్నది.)

విష్ణు—నుదతీ! తాళుము తాళుము ! మాకోక్క వ్రతము
గలదు. ఆప్రముతీరక భుజింపఁజాలము-

శంక—

గీ. బాలరో! పలువిషయంబులేల? వినుము!

విగతవస్త్రునై యొసగుదువేని, నీదు
సత్కృతులనందువారము చాలవేని
మరలిపోవుదుమమ్మ! పద్మాయతాక్షి.

బ్రహ్మ—ఇదియే మావ్రతము! నీనికన్యథాగావించినసత్కృ
తులు మాకసవనరము!

అస—హరిహరీ! నదయాత్మలారా! మీకోరిక శ్లెబ్బనా? మానవతుల మాసంబుగాపాడు కృపానిరతులకు విగతవసనయగునంగ నచేతి యాహారంబు భుజించుటే వ్రతము! ఇది మీకు తగునా! నేను మీ కుమారినిగానా? పరవనితామాసభంగకరములగు కార్యంబులను జడదాగులే కావించెదలంచిన నిశ్చేషున్నది!

నిష్ఠ—ఓమానినీ! సీహుమాటలతో మాకు నిమిత్తములేదు. కావించెదవా యట్లు గావింపుము. లేదా కావింపలేనని వచింపుము. వేరొక యిట్టికేగెదము. మేము రెండుమాటల వారముకాము.

అస—(తనలో) ఇది పరమేశ్వరుని మాయగాని వేరుగాదు. కానిమ్మ. నేను పరిచితి నముదక్క సస్యమెఱుంగనేని నాకేవరాభవ మురాదు. (ప్రకాశముగా) ఓవిప్రోత్తములారా! మీరింతటి భారణ కార్యంబును కుపక్రమించగా నేనేలవెనుకదీతును. సర్వంబునను నాప రాత్పరుడే కలఁడు. మీరిందాసీసులుగండు నేనిప్పుడే మీకాహారదా నముచేసెదను.

తిమ్మా—(అసీసులగుచున్నారు.)

ఓపరాత్పరా! నేను మహావ్రతవ్రతనయితినేని యీమునీం ద్రులు పసిబాలురగుదురుగాక!

[నీరుచల్లగా తిమ్మార్తులు పసిబాలురగుదురు. అనసూయ విగతవస్త్రయయి వారికి పాలిచ్చుచున్నది.]

(తెరవ్రాలును)

దృశ్యము ర నై కుంఠము.

(నారదుడు ప్రవేశము)

నార—(స్వగత)

అహోహా! నేమగదా నాకానిందను! బహూ, విష్ణుఁ మహేశ్వరులు పసిపాపలయి యనసూయ పొత్తిత్పూనుండుట నాశక్తివలగాదే! భళిరా! నారదా! భళిరా! చమత్కారమన్న నీదే చమత్కారము!

(లక్ష్మీ, పార్వతి, సరస్వతి ప్రవేశము)

లక్ష్మీ—నారదా! ఇప్పుడు మీయనసూయగతి యెట్లుకాగలదో యెఱుంగుదువా!

నార—అమ్మా! అనసూయగతి నెఱుంగుచుగాని మీపతుల దుర్గతి నెఱుంగుదును. .

లక్ష్మీ—నారదా! మాపతులదుర్గతియరుచున్నావేమి? ఏమిజరిగినది! ఏమిజరిగినది!

నార—అమ్మా! సావకాశముగ వినుడు.

అ. తపసివేనములను ధరించి యనసూయఁ

జేరనరిగి-విగతచేలవగుచు

భిక్షనిమ్మటన్న; పేరల్కనామె మీ

పతుల శిశులఁజేసి పాలొసంగె

(అను ౩-౦)

లక్ష్మీ—నారదా! నిజమేనా! మానాథు అనసూయ పొత్తిత్పూలో పిల్లలయియున్నారా!

పార్వ—నారదా! నిక్కము నచింపుము! నిజముగా మాకీదుర్గతి గలిగినదా!

సర—విధితనయా! మాకింకిగతియేమి?

నార—అమ్మా! నాదు పెద్దవారగువఱకు నోదికపట్టి తిరిగి

వివాహమాచుడు. తప్పేమి! చిన్నమగలతో సాఖ్యము కొన్నినాళ్ళు తెలియును.

లక్ష్మీ—నారదా! పిల్లికి చెలగాటము నెలుకకు ప్రాణసంకట మనుసల్లు చేయుచున్నావు.

తీదేవులు—

(అను ౩౦)

నార—అమ్మా ! నాపలుకులు మీకప్పుడెంతో విషప్రాయ ములయినవిగదా! ఇప్పుడు విచారించిన లాభమేమున్నది! నేను చెప్పిన ననసూయ వినునా ! అయినను చెప్పటకు నేనెవ్వడను? భార్యలు మీరు; భర్తలు వారు. అదిగాక మీకిప్పుడనసూయ కొత్తగానత్త గారయిందిగదా! ప్రార్థించినమాత్రమున తప్పేమి?

లక్ష్మీ—నారదా! ఇన్ని దినములనుండియు ననసూయనుసాధించు మహోద్యోగమునందుండి నేడమె పాదములపై బడవలసినదైనదా?

పార్వ—ఒక మానవాంగనకోడినదేచాలక దానిని ప్రార్థించు మని చెప్పచున్నావానారదా ! మేమిప్పుడునీకంటికెంతసీచమయితిమి?

సర—ఈనారదుడే యీనాటకమునంతను నాడించుచున్నాడని తోచుచున్నది.

నార—అమ్మా! నాకెందులకీనిష్ఠురములు. నేనునాదారింబోవుదును. ఎఱిగిన వాడనుగనుక చెప్పితిని. మీకీవారక నెఱింగింపనేల? నేనే దీనినొనర్చితినిని మీరనుమాటల బడనేల? [పోబోవును.]

లక్ష్మీ—నారదా! నారదా.

నార—అమ్మా! ఏమిసెలవు?

లక్ష్మీ—మాకేమార్గముంజెప్పి పోయెదవు ?

నార—అమ్మా ! వెనుక నేను చెప్పినమాటలను నేనిని వింటిరని తిరిగి సిగ్గులేక నేనిప్పుడు మీకు చెప్పగలను?

లక్ష్మీ—నారదా! మాబుద్ధిలోపమును మన్నింపుము. తెలియక వినమయితిమి.

నార—అయ్యో, యో! నాకంతయపచారమెందులకమ్మా! మీరు జగన్నాథులు. అనసూయ మీకాలి గోటికయినా సరిరాదుగదా!

లక్ష్మీ—నారదా! తిరిగి మమ్మిప్పుడు చెయిటిమాటలతో దెప్పిన నేమిలాభమున్నది? అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి. ఇక నయిన మాకాలోచన చెప్పుము.

నార—వహ్వా! వహ్వా! మీనోట నెన్నినాళ్ళకామాట వింటినమ్మా! అమ్మా! పార్వతీ తల్లీ! సరివ్వతీ—లక్ష్మీయే కాని మీరనసూయకోడిపోలేదాయేమి! ఊరకున్నారు.

పార్వ—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి.

సర—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి.

నార—అమ్మా! మీరుచేరుదగినకార్యము నిష్కము విచుడు!

గీ. మున్నోనర్చిన యపరాధములుక్షమించి

కరుణగనుమంచు ననసూయ కాళ్ళబడుచు

స్త్రీతిపతిభీక్షనిమ్మని వేడుకొనుటె

యిమ్మహిని మీరుగర్తవ్యమమ్మ యివును.

(అను ౬-౨)

తిరిగి—అట్లేచేయుదును.

[అందఱు పగిస్తా]

దృశ్యము—౫

అత్రి ఆశ్రమము.

అత్రి—హా! జీవరీ! నీవుచెప్పినచిత్రకథ నిజమగునే? నేమితిపాబునకేగి వరమునంది వచ్చులోపల నిన్నిపరీక్షలు జరుగుటయు త్రిమూర్తులు మువయిట పరిపాపలగుటయు సంభవించెనా?

అన—నాథా! యాయద్భుతము నాకేవల గొల్చుచున్నది.
అత్తి—ఓహూ ! భగవచ్చిత్రము.

ఆ. వరముగాంచి నేను వచ్చుటకుమున్నె
నుదతి నుతులగాంచె చోద్యముగను
వరమచిత్రమైన భగవత్ప్రసాదంబు
నెన్నిగతులైన నెన్నతరమె ?

[తెరలో]

దేవీ—భిక్షుమ—భిక్షుమ!

అత్తి—ప్రాణేశ్వరీ! మరయొకచిత్రమేదోజలుగబోవుచున్నదని
తలంచెద ఎవ్వరో! భిక్షుము భిక్షుమని వచ్చినారు. స్త్రీ కంఠస్వరముల
వలెనున్నవి.

[లక్ష్మి—పార్వతి—సరస్వతి—ప]

త్రీదే—[అను ౬౩]

పతిభిక్ష! పతిభిక్ష! పతిభిక్ష!

[కాళ్ళపై బడుదురు]

అన—అమ్మా! మీరెవ్వరు?

లక్ష్మి—మహానతీ! అననూయా ! మాయపరాధశతములను
క్షమింపుము. నేనులక్ష్మిని శ్రీమహావిష్ణువుననిని. ఈమె పార్వతి, శంభు
నిభార్య, ఈమె సరస్వతి చతురాననుని ధర్మపత్ని నిన్ను పరీక్షించుటకై
పంతుముబూని మేనూజేసినదోషమున కిప్పుడు ఫలముగా నీ పాదముల
పైబడితిమి! నీవేగలిచితివి!

[నారదుడు పోవేళము]

అహా! కన్నులపండువయ్యె! కన్నులపండువయ్యె!

అన—లోకమాతలారా! మీకు వందనములు. నారదము
సీంద్రా! నీకుజోహరు! నాకిదేమో చిత్రముగానున్నది! మీరునన్ను
పరీక్షించుటేమి? ఓహుటేమి? గెల్పుటేమి?

అత్తీ—దేవీ! నీచరిత్రము నాకేకాక—నీకేచిత్రముగా ను
న్నదా!

నార—అత్తీముసీంద్రా! ఈయనసూర్యమహాదేవిదివ్య
చరిత్రము తీక్షణగంబులవాకిని చిత్రమయినది.

[అను ౬౪]

అమ్మా! లక్ష్మీదేవీ! నాడు నేనసూర్యమహాదేవిప్రభావము నెఱిగి
గించితిని. ప్రికిదెచ్చుకొనుదు. కాదు నేనేప్రికిదెచ్చుచున్నాను.

సీ. పాపాబులనువటా పంచలుగావించి

చండాలురకును మోక్షమునొసంగు

నలుకవహించె నాయఖిలరాత్రీంచర

సంఘంబునెల్ల భస్మంబొనర్చు

తననదయపతివ్రతా శక్తచేఘోరి

సర్పమైనను పూలనరము జేయు

మృతినొందినట్టి దుర్గతునై నక్షణముల

ఘనపునర్జన్మముగానొనర్చు

గీ. నెదనుమస్మధుడైన చలింపజోక

దోషమునడంచి భయకంపితునిగజేయు

లలింద్రీమూర్తులనైన బాలకులజేయు

తరమెయనసూర్య ఘనమహత్త్వంబుదెలువ.

ఇందొక్క యక్షరమైన బీలు బోయినదా?

లక్ష్మీ—నారదా! అగతానాగతచేదివగు నీవు వచ్చించిన విష
యంబులు బీలువోవుటెలుల!

అన—అమ్మా!—మీ కేమికాలము?

లక్ష్మి—గీ. తల్లిరోదివ్య సాధ్వీమతల్లివై న

నీదునత్కృప నివుడువాంఛించినాము

మాదుపతులను దయతోడ మాకొసంగి

యనదృశంబుగ పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

పార్వ—గీ. మహితభువనంబులై నీమహిమచేత

నిండినిబిడీకృతంబులై యుండెనమ్మ !

యివుడుకరుణామృతము ప్రసహింపజేసి

యనదృశంబగు పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

సర—గీ. నిగమపతులకు తల్లివై నిలచినావు

అంచితనతీర్వమునఁ బ్రకాశించినావు

కలుషములడంచి పూజ్యతగాంచినావు

యనదృశంబగు పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

అన—అమ్మా! మీరిట్లర్థింపవచ్చునా! లోకమున నెవ్వరయిన
తమ కుమారుల భిక్షగా నినుదురా! మీరు మాత్రమిట్టి దుస్తరమ
యిన కొరికనెట్లు కోరెదరు?

లక్ష్మి—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి
నీవయిన చెప్పి యిప్పింపుము.

నార—అమ్మా! నేనేమి చెప్పగలను! నేను చెప్పిన మాట
లను మీరే వివరయితిరి! అనసూయ వినునా!

అత్తి—ఓహో! ఇప్పుడీతగ వేయాకాశవాణీయో తీర్చవలెను
గాని మానవులు తీర్చలేరు.

[తేరలో ఆకాశవాణి]

ఓహో! అనసూయమహాసాధ్వీ! జగత్కర్తలగు బ్రహ్మ
విష్ణు, మహేశ్వరులు లేనిచో జగంబులు నిలువవు. కావున వారికితి

రూపములం బ్రీసాదించుము. నీకు వారి మాపువరి యాకృతులుంగల దత్తాత్రేయుడను కుమారుడు కలుగును.

నార—అనసూయానతి ! ఆకాశవాణి పలుకులనాలకించితివి గదా! ఇకనయిన చారిభర్తలను పాఠికిమ్మా.

అన—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! నారదమునీంద్రా! అట్లే యొనరించెదను. [జలంబులు వట్టి] ఓజగద్రక్షకా! నేను మహాపతివ్రతసయితి నేని యీ తిమ్మార్తులకు నిజరూపంబులు గల్గునట్లునుగ్రహింపుము [నీరు చల్లగా—బాలురు తిమ్మార్తులగుచున్నారు.]

గీ. పూర్వపుణ్యమూలంబును భువనవతుల

బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర ప్రముఖవిబుధ

సంతతులనొక్కచోట గాంచంగగతి

చాలునానందమింక నాజన్మమునకు.

విష్ణు—అత్రిమునీంద్రా! మీపూర్వపుణ్యవిశేషమున మేము నీకు పుత్రులమైతిమి దత్తాత్రేయుడు మాయంశల నీకుజనించి, నిన్నానందింపఁ జేయఁగలడు. ఓయనసూయా ! మహాసాధ్వీనగు నిన్ను గెలువఁగలవారులేరు. ఆచంద్రాద్వారము చిరిక్కిమతివిగమ్ము—లక్ష్మీనరస్వ తీపార్వతులారా మహాపతివ్రతం బరీక్షించిన మీపలువతనంబునకు ఫలితముఁ గంటిరిగదా! ఇక బుద్ధిగలిగి మెలంగుడు. నారదా! మేముపోవుచున్నాము—

(పోబోవుదురు)

నార—అయ్యా! అయ్యా! ఒక మనవి—

విష్ణు—ఏమి నారదా?

నార—మీకోరికలు తీరిపోయినవని గాబోలును, నన్నిచ్చట

విడిచి యెవరిదానివారగుచున్నారు .

విష్ణు—తీరినది నీకోరికయేగాని మా కోరికలు గావే!

నార—నాకోరికలేమి? పిల్లలైన మీకు నిజరూపములు వచ్చుట నా కోరిక తీరుటా? మీసతులకు మీరు లభించుట నా కోరిక తీరుటా?

విష్ణు—సరే సరిలే ! ఇక గురివెందపాద కదలింపకు, ఇంతకు నీకోరికయేమి.

నార—ఆశలీ యగుచున్నది—

లక్ష్మీ—కలహములతో కడుపు నిండలేదు గాఁబోలును—

నార—(లక్ష్మీనిజూచి తల వంకించి) అమ్మా దీనితోఁగాని పూర్ణముగఁ దీరదు—

విష్ణు—నీయాశలిదీర్చ నేమి కావలయును?

నార—మీరేమియు దేవలదు. నేనేతెచ్చుకొంటి; వచనము మాత్రము నల్పితీరా ధన్యుడను. నాయాశలీ దీర్చుకొందును—

విష్ణు—ఏమి తెచ్చుకొంటిని?

నార—గులకరాళ్లు—

విష్ణు—విసరీత వ్యక్తివి !

నార—ఈత్రీదేవులు—అనసూయ తమ కాగ్లోట్కికైన సరిగా దని గర్వించినప్పుడు—

లక్ష్మీ—ఇప్పుడామూలలేల ?

నార—అప్పుడీ గులకరాళ్ళు సెనగలుగ వేయించిపెట్టిన భుజియింతునని వేడుకొంటిని. కాని, వీరికనుగ్రహమురాదయ్యె—నన్నొక యున్నప్పునికి భాపించి, మీ యనసూయనడుగుము వేయించునేమో, అని పలికిరి. కావున మీయందఱియెదుట—నేతదవశిష్టమహోత్సవముందీర్చుకొందును.

లక్ష్మి—[అప] భర్తాపీ ! చూచితివే ? ఈ నారమనిదుర్గుణము—పగలుబానిస తామ్రబామువలె, నీచుడు గులకరాళ్ళతో మనల నింతదూరము వెంటాడింది మనల సనసూనింపజూచుచున్నాడు—

పార్వ—[అప] కానిక్కు ఏమిచేయునము ? నిండుగమునిగిన వానికి చలియొక్కడిది ?

నార.—సతీ! అనసూయా!

గీ. జటిని; సద్భవృచారి; గాంధూరహితుడ;

కాని, బాలుడనౌట, నాకవిదపింతు

నీగులకరాళ్ళుచేయించియున్న, ఇల్లి—

విశ్వసంతర్పణంబు గావించువాడ—

అత్రి—ఏమిది? మాయననుయ గులకరాళ్లను సెనగలుగ వేయింపనున్నదా; ఇది యన్నిటికన్న చిత్రముగదా !

నార.—అమ్మా! మీగువలయునేనియొక బాణలియు, నగ్నియు, దెచ్చియిత్తునా ?

అన.—ఏది? వానినిటు చూడనిమ్మ

నార.—[అనసూయచేత గులకరాళ్లుంచగా మెత్తబడుచున్నవి]

అన.—నారదా! ఇదేమి? గులకరాళ్లుగొల్గవలె మెత్తనై నవి ?

నార.—ఆహాహా! ఏమియీసతిమహాత్మ్యము !

గీ. పాణిథలమె చలెగు బాణలిగాఁగ నా

ధీమహత్త్వ మగ్నిదీప్తిగాఁగ

గులకరాళ్లువండి, గుగ్గిళ్లుగాజేసె

నీసతి సతీత్వ మెన్నదరమె?

త్రిదేవులాగా! నాకుపైత్యమని పరిహసించితిరిగాదా ! మీరిది భజకు నన్నుఁగోరిన క్లిదిగో యీగుగ్గిళ్ళ సనసూయాప్రసాదముగమీ

కోసగుచున్నాను. స్వీకరింపుడు-అమ్మా! మహిషాసురాంతకీ ! మాకు మిగులసిత్తువో లేదోనుమా !

విష్ణు—నారదా! చచ్చిబురదసాములనేలఁగొట్టెదవు ?

నార—అంతమాటలక్కఱలేదు. ఈయనసూయాప్రసాదమున వివాదోపలేశము లఱఁగఁగలవు.

(అందఱకును వంచిపెట్టును)

[అను ౬౫]

త్రిమూ—మీకు శుభమగుఁగాక ! మేమఱిగెదము. [ప్రసాదము]

లక్ష్మీ—అనసూయాదేవీ! నీకరుణచే మాపతులుమాకు లభించిరి. నీకు శుభంబగుఁగాక ! మేమును చూనెలవులకఱిగెదము. [ప్రసాదము]

అన—భాగ్యము.

నార—అమ్మా! లక్ష్మీదేవీ! మాట-మాట.

లక్ష్మీ—ఏమి నారదా!

నార—ఎవరోజినారు; ఎవరుగెల్చినారు ? తిరిగి యొకమాటు చెప్పుము.

లక్ష్మీ—అనసూయయే గెలిచినది- మేమొడితిమి.

నార—ఇంక నోవచ్చును-ఈమాటవినవలయుననియే పిలిచితిని.

నార—[తనలో] ఈనారదుఁడు మమ్ములను బాగుగ నవమానించినాఁడు [ప్రసాదము]

నార—అమ్మా! మఱియొకమాట!

లక్ష్మీ—మఱల నేమి నారదా!

నార—నావీనులకు విందుగా సుపుత్తుఁడు కలుగవలయునని యాయనసూయను దీవించి మఱిపొందు.

తిగిదే—సుపుత్తా! పాపిరస్తు- (అను ౬౬)

(ప్రసాదము)

అతి—నయవిశారదా! నారదా!

సీ. దేవకాంతలకు నతీయనసూయపై

తగవుఁజెంచిన చమత్కారివీవె

అన—అనుమానపడక శోధనమందు గెలిపించి

నను ధన్యఁజేసిన యవఘుండవె

అత్తి—ఒనరఁ త్రిమూర్తుల నొకముహూర్తంబున

గనుపింపఁజేసిన ఘనుఁడవీవె

అన—ప్రాకృతలోక దుష్టభముగా మూఁడు మూ

ర్తులఁ జంకకిచ్చిన హృదవీవె

అత్తి—కష్టములనెల్ల నహియించి యిష్టసిద్ధి

నాకుఁ గలిగించినట్టి ధన్యాత్ముడవీవె

అన—ధర మదీయనాటక సూత్రధారివీవె

నారదా ! యుపకార మంతమయ్యె

నార—ఇదియంతయును మీ పుణ్యంబున గలిగెను. నాకున
మేమియును లేదు. కాలాతీతమయ్యె. పోయివచ్చెద. [ప్రసాద]

దృశ్యము—అదే రంగము.

[అన॥ అత్తి॥ బాలుని షోలికలో నూపుచుండుదు.]

అత్తి—కుమారా! దత్తాత్రేయా! బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరా
కార ధారితమగు నీ చిదానందవిగ్రహము నొకమాటు చూడఁదలఁ
తుము. దర్శనమొనంగుము.

(దత్తాత్రేయ మహాశ్వతి కనఁబడుచున్నది)

[ఇద్దఱు పాడుదురు]

మంధరధర మంగళికర మంగళంబురా । మారసుందరా శ్రీని
మేశబ్రోవరా । దానభరణ దోషహరణ దానవేశనాశా । రాజరాజే
శ్వరా యోపరాత్పరా । శ్రీనివాస జగదీశ్వరా । శ్రీరమా నాయకా
జగన్నాయకా॥ మం॥ (తెర వ్రాలును.)

సంపూర్ణము.

—శాసన—

అనుబంధము.

ప్రార్థన.

౧ స్త్రీలు—సారంగ, దృపద

ఓవీణాపాణి ఓనత్యవాణి అలలలలలల నీలవేణి । సంకజానను
రాణి పావనభద్రాణి ఓవీణాపాణి నదమలగుణజాలా బుధ సన్నత
గురుశీలా పతితపావనా విధిహృదయాంచితహరణా॥ ఓ॥

౨ సావములు—బ్యాణ, చతురశ్ర

జౌర మాణి వాదమా మేరలేని కూరమా గెడవగ నడ
పగ నిక సుంతజాలమా కరములనఖముల కడువడితడయక నల ।
యక పాడుతుము విడువక నడుతుము॥ జౌ॥

౩ గంగ—బ్యాణ, త్రిశ్రగతి

బుధహితా సురవవరనుతా కరుణా భరణా భీమహితా॥బు॥
వేలువులెచటలేరే ఖలులసరయగరాచే పలువిధములన్ దలచెడు
గతిన్ కనరే వినరే యరయరే॥ బు॥

౪ గంగ—సారంగ, కురుజంపె

శ్రీనాథసుతవేద భూనాథ కృపరాద యీనాడు దురితము
గెడవుటకు తరిగాడ॥ శ్రీ॥ ఇకనాకు నేదిదారి హితచరిత హితదురిత
ప్రణుతోస్మి యానిచరణ కమలముల బడితి॥లక్ష్మీనాథ॥

౫ అకాశవాణి—బ్యాణ, త్రిశ్రగతి

శుభము శుభము గలిగెడునికసురనది నెలమానుమా చనుము
చనుము లోకమునందున నొకనతిసరయగ ముదమునిగా గదియగ
వరమ పదము దరియుమా॥శు॥

౩ నారదుడు—శ్రీరాగము, తితాల్

శ్యామసుందర శృంగ శుభగా! నుతమఖాంగ జగదీశ భుజ
గా! లలిత రాగ కళలక విసవుగా॥ శ్యా॥ స్థిరముగా మహాదీప్తన
నాదము! నుఖముగా విసరా సుకుమారా! సకలోక భగితా శుభ
చరితా! లోకనేత్ర హామదాత నిరత॥ శ్యా॥

౪ నారదుడు—మోహన చతురశ్రీ

జగములకధిపతి వీవే॥ జ॥ జగములు సగములు జంతుజాలము
లు నిగనరసురగరుడులు ససురులునీవేమును సకలము నీవే! జనపద
నానా వనతలినీవే! ధరణీ! సభతారలునీవే॥ జ॥

౫ గంగ—కాఫీ, చతురశ్రీ

పరమ నిర్మలాత్మలారా॥ ప॥ మహాసాధ్వలగు పవిత్రీలారా
ఓక్మపాత్మలారా॥ ప॥ పరమభయంకర పావనంతతుల బాసినన్ను
బ్రోవరాతే॥ ప॥ సాధ్వలందు మీపాటివారిని జగతిసరయ కృపనగ
డచేయుడి! లోకపాలకులుగా! మీపతులు! నాకదేవతలుగా! ధీనుతు
లు లోకాలోకములెల్ల! మీమహిమలోన జనన మరణములుగను॥ ప॥

౬ త్రిదేవులు—మోహన, కురుజంపె

తేలెమ్ము భయముడిగి! లలితాంగి శుభమగుచు! ఈలీల వగవ
గను నేలా వినుతలీలా॥తే॥ ఈఘోర భూతేశులెవరమ్మా తెలుపుమా
అగమ్యానుగతశుభ! చరితయిటురాదగునె! మేళానునీకింక! బాలా ను
గుణజాల చాలులేవగచుటిక! కలతపడ! కుము మదిని॥ తే॥

౭ గంగ—హనుమతోడి, చతురశ్రీ

దీనజనపోషణ! దేవదేవ॥దీ॥ దీనజనపోషణ నుగుణభూషణ
ఘనాపన్నా! పాలింపవు పాపంబేమి॥దీ॥ దీనతను నీనామమేవేమరు
తలపంగా నాదిక్కుబాడకే ముఱచెదవా! జనపోషణ! దేవదేవా॥దీ॥

౧౧ నారదుడు—కల్యాణి, ఆది

శ్రీరమాహృతయలోలా నీరజాన్వితవనలోలా శుభగుణజాలా
వినుతచరిత్రా విధినుతా॥ శ్రీ॥ విబుధ వినుతచరణా నుమహిత మర
హిత కరుణా భవనపాలనా శశిదినకర శ్రీతనయనా నీరజనయనా
నిర్మలచరితా నిజహితభరిత॥ శ్రీ॥

౧౨ —బ్యాగ్, చతురశ్ర

చనుమికన్ శుభాంగతరంగాగంగా ఘనానందముగనుమా ॥చ॥
(మిశ్ర) పాపములచే బాధలనందన్ భావ్యమాయదిసీమా నీపాపంబు
చనంగా నిర్మలాత్మను బాండుమా భూతలంబు జేరివేగన్ ప్రాప్తి
యాయనసూయతో నీబాధలెల్లను దెల్పుమా నీనమస్కారంబులికు
మా నిర్భయత్వముగొంచుమా ॥ చను॥

౧౩ త్రిదేవులు—బ్యాగ్, ఆది

ఇదితగను నారదా నీపలుకులు వినకరంబువిచిత్రమా తెలిసె॥
నిది॥ కలుషమానవాంగన గుణవతిగావిచిత్రముగ నీవిటుపలుకగ॥ నిదిరి
మమునిటు దెగడగ దలచెదవా యెవతెనో సతిగబాగజెదవా సరిస
తెలిసెలే కలహగుణమునుగనన్ సరసమా విసరమా పరుసమా॥
మునీంద్ర॥ యిది॥

౧౪ నారదుడు—మాయామాళవగోళ, చతురశ్ర

భజగోవిందం భజగోవిందం గోవిందం భజ మూఢమతే॥ భ॥
భూచర జలచర భేచరనన్నత బుద్ధినిశారద యోవరదా॥ భ॥ నారా
యణ చిదానందా శుభపారయణ పరమానందా॥భ॥ లక్ష్మీవల్లభ
కొస్తుభభూషణ మోక్షపురీశ్వర చక్రీధరా॥ భ॥

౧౫ లేదు.

౧౬ లక్ష్మీ—శంకరాభరణము, చతురశ్ర

తెలిపెదను వినుచు ప్రతిస నికనే॥తె॥ పూనిమదమడతు దాని
దిగదుడుతు॥ తె॥ పరిభవమును మునభరియింపను అయంబునన్ వల

యుపని॥తే॥ లయంబుజనించి జగంజెటులైనా భయంకరాకృతి వహిం
పనా॥ సహింతునా॥ దాని॥ క్షమింపనా॥తే॥

౧౭ నారదుడు—శ్రీరాగం, తిలాన

భజభజ మామతినుతనామ॥ కోదండరామ॥భ॥ అజదుద్రసురేశ
కీరీటాంకృత మణిమండిత॥ చరణా కమలయుగళ శశిబాకర శ్రీకర
లోచన॥భ॥ సుజనాభయ శంఖచక్రశార్ఙ్గ గదాలంకృతవర॥ శ్రీవ
త్సాంకాంచిత తననీవిత సచకసచందన॥భ॥

౧౮ నారదుడు-చతురశ్ర

తగదిక మీరిటునేయ॥తగ॥ ఆసాధ్యని మీరారయుటెంతో॥
త॥ అనార్యులై సతినససూయన్॥ హాయిశుమల్ వడజేయందరమగునా
ఓహో॥త॥ పులులనుగని సరసములునుబల్కుట॥ తగవా సగవా తగు
వగుతెఱవా॥ జగతీశ సతీ॥ జనంబులకునీ॥ గుణమా ఘనమా సఘంబు
గనమా॥ తగదుచుడి॥ విచుడి॥ యికచుడి॥త॥

౧౯ నారదుడు-దేవగాంధారి, ఆది

జగన్నిర్మాణ పోషణధారణా॥ బ్రహ్మాండకారణా॥జ॥ నీచర
ణములేనినిరమునీ॥ రజభవామలీయవనీ॥ వ్యోమాంతరంబులందు గాం
తుర భవానీ॥ లోకంబుల్లె కంబుకంఠనీదు దయాంబువీచికా పరంప
రలో॥ సంభూత పావనామృతంబు జగంబండుగోలుచుందురభవా॥జ॥
జగములు సగములు జంతుజాలములు బ్రహ్మాండ భూతాదిసమస్తము॥
సగజాధిప బ్రహ్మాండ్రాదులు నీయాకారమేకాదా శ్రీహరి॥జ॥

౨౦ పార్వతి-శంకరాభరణము, చతురశ్ర

ఓజగత్ప్రభో॥ యాకార్యమెటు సనిపెదనోఞ్చక॥ నాకెటు
తోపదు హో॥ సతినససూయాదేవి॥ ఘనసాధ్యమైన గుణదీనిన్॥
అవమాన పరువకలవా॥ఓ॥

౨౦ భృంగి-బ్యాగ్ చతురశ్ర

ఈవిధమున నవ! నూనపరుప నన్నెవడని తలచితివో! నీమది॥
ఈ॥ చాలును చానా! సాధులతోనా-ఈవిధిగా నాడుటతగునా- నా
యెడవాదా నాశమురదా మించిశపించెద చూడుమిదేనను॥ఈ॥

౨౧ అనసూయ-సావేరి, చతురశ్ర

జగధీశా నాకెవరుదిక్కు॥జ॥ భీక్షుకుడాక్కను భీమరూపము
న! మతమునలుపగ వేచెననినా మనమందున నెంచుచుంటిగా యీ ।
సమయమునను-ననుగావగదవే॥జ॥

౨౩ అనసూయ—మధ్యమాపతి చతురశ్ర

వలుగాకి పనులుసేయకుమా! సాపంబులనిక మానుచూ తొలుత ॥ప॥
నలలితాంగుల సతులతోడ నీ! చములొనరింపం, జనందగడు ॥ప॥
ఈవిధముగు సాధ్వల ఘన మహాత్యమెఱుగ క్లిమూఢతన్ సలిపితిని!
ఇంకనై నదుర్బుద్ధి నెంచుము లేలెమ్మా వడి బొమ్మా యిక ॥నలు

౨౪ భృంగి—బ్యాగ్, చతురశ్ర

చాలునుచాలును పరిహాసము పర సతులతోడ నాకూ ఇక॥
॥చాలు॥ మున్నుండు మందమతిన్తెలి॥ యిచ్చునందగంటి కడునీతి॥
ఇంకచాలు—ఇంకచాలూ-ఇంకచాలూ ॥ఇక॥

౨౫ అనసూయ—హిం॥ తో॥ చతురశ్ర

సావహరణా సతియే నాదై వంబని నామనమునదగ ప్రార్థిం
తు॥ ఓమురహర భవహర రాధాకాంతా! చిదానందా ॥సా॥ దేవా
నాపైసీవాత్సల్యం! బేపారంగా నిడుమాయికనీ! శ్రీపాదంబులె చింతిం
తున్! దయగనుమా! దాసజనాధీనా ॥సా॥

౨౬ అనసూయ—హి॥ తో॥ చతురశ్ర

ఈసమయమున దయగను నిరంజన ॥ఈ॥ భీమంతమా విధ
మునఘనప! స్నగము నాపయినంబడె కడువడి ॥నీ॥ ఆర్తలోకముల

నారయుటే నీయశముగాదా వరసదదానీ! పాదపద్మములు తలచెద
కొలిచెద ॥నీ॥

౨౭ అత్తీ—సురట, తితాల్

మనంబలరెగద ఘనంబుగన్! కమలనయన సాధ్వీత్వమహాత్మ్య
ము గనగలుగుట జనన్ గనగనా ॥మ॥ మహితసుగుణ యీబాలామ
ణినా! మగువయగుట సత్ఫలంబుగలిగెన్! బహుళకలుషసంతతులు
నశించెన్! ప్రివిమల సతీత్వ భరంబుగన ॥నామ॥

(విశ్రాంతి)

౨౮ ఇంద్రాదులు—జంఝూటి, తిశ్రీగతి

వరమపురుష విగతకలుష గరుడగమన కమలచరణ! వరనగధర
యరిగంభీర! కృపానిలయ రివువిదార ॥ప॥

౨౯ నర్మద—హిందోల్ రాగం, చతురశ్రీగతి

కరుణాలోలా కరుణానుగనుమా! ప్రాణేశ జాలిగోనుమా ॥క॥
ప్రణములున్ శమియించెగా॥క॥ శీతసమగు నుపచార శతములన్!
శేసితి శాంతము గల్గగా॥క॥ నాయీశ్వరుడీ వేయని నిరతము! పూజ
లు సల్పుచునుంటిగా ॥క॥

౩౦ కాశీ—బ్యాగ్, చతురశ్రీ

తెలసెను తెలసెను కపటము నుదితీ! తెలియదనుచు దలచెద
వేమో అలయక వేరొక యధము సొగసుగని మదముననను! విడదలచె
దవా॥తే॥ కనులేలేవని కనవడిన మగల! గనుగొని కనుగిలిపెదవా!
నాయెదురుగ నెవ్వడు నిలువడు గెలువడు! ముదుసలినిని దలచివో॥తే॥

నర్మ—(సాకీ) ఓమదీయ సకిల చింతాపహరా! మనోహరా
నీవే నాడై వంబని నామనంబునా! దయదలంచి కొలుచునను నేలబాల
మేలా॥

కాశీ—సరిసరి చాలును! చదువు చదువరిక! పలికిన మరుబలి
కెదవా! ఛీ అరచెదవా! పరిచెదవా! కలటవగుట తెలసెనుగా ॥శె॥

30 నర్మద—సోని చతురశ్ర

హా హృదయేశ్వరా! నా బాసితివా ॥హా॥ అతిసుకుమారమై
యంచిత సుందరిమై యమరెడుభవధీయాకృతినీ! దీవిధిగతించెగా॥హా॥

31 నర్మద—కామవధాని, ఆది

నాకేమిదోషదోషననీ! నాదుపతి యీనాడునా బాసిపోయె
నేమార్గమునాకింక॥నా॥ జీవరక్షణము చేయుటకొఱకై చిరతరార్థి జెం
దితినా పతివీడితి! నాపతిజీవంబులనర్పింపును నాధునితోడిదె జీవయా
త్రగా నెంచుచుంటిగద ॥నాకేమి॥

32 కాశీ—బ్యాన్, దాదరా

కడువితయయ్యెహా! నానావృంతమందునా! ఆనందమా నానం
దమా నీచందమెల్లహా! ప్రపంచమెల్లనా! కహాకనంబడెన్! పురా
కృతమా భాగ్యంబు వహవాన్ ॥కడు॥

33 మన్మథ—బ్యాన్, తిరుల్

సానానహమూ నాదై ర్యంబున్! నాభుజశౌర్యంబున్! ముల్లోకం
బుల కల్లోలముగా తల్లడిల్లంజేయునుగా॥నాసా॥ హరిహరులనై! నను
మరులనై నను పరులనైనా మదమణతున్ ॥నాసా॥

34 లక్ష్మీ—శ్రీరాగం, దాదా

ఓమదన మగుణ సదన! ధరణికిని కడువడిజనుమా! పయనంబ
యి వడిజనుమా ఆయనసూయనుగనుమా ॥ఓమద॥ పరిభవమును
గంటిగా! ప్రాణములిక తృణముగా నారదును హసించెగా! ఆమదాం
ధ యనసూయకు పరిభవమిడవలయుగా! తనయుడ ననుచును! మరీ
మరీ! తడయకుమనుచునుదెలిపితి తల్లిరుణము దీర్పుము ॥ఓమదన॥

31 మన్మథ—సరస్వతీమనోహర, చతురశ్ర

ఇవుడెచని వరీక్షించెదను నీ! విటుల చింతనొందనేలనమ్మయి॥
దృపదంబగు పిల్లచేతనుండగ! కృపాత్మవగు సీవునను బంపగ! సుజ.
తయగు అనసూయను గాంచగ! కొకనిముషము తడవుసేయకయే॥యి॥
ఈసంకల్పము నసంతుచకు నివుడెఱుకజేసి । వానిపాయమునుకొని
యానమీర చైత్రదేవతలగొనిఁ జనని సీకువిందవములనిడి ॥యివుడె॥

32 నారదుడు తితాల్

మహాసాధ్వలకు తమకిది తగునా! సరితెలసెనుగద ॥మ॥ అను
పమగుణవతి! శుభవతియగునా! యతివసుగుణ మిక్లనై న దెలియుమా
॥మహా॥ సుబుద్ధిగాంచుమా! దుర్బుద్ధిమానుమా, గెలువగతరమగునా
హేహీ గెలువగతరమగునా! మలీచకార్యంబు చాలింపుమా! యిది
వినుమా! సరనమసరి ॥మహా॥

33 అన—హనుమతోడి, తితాల్

ఆ హా హా హా! యలదులను గనగ! నల్లరెరుమదినా ॥కహా॥
ఓహో యాచార్య! మహీదధార్య! మందమంద! పవన! పవన
చయమువీచె॥ ఆహా॥ నెలయేటి దారుల! నెలదేటి బారుల! హృ
దయానంద మొసంగెగా! మదిసంతోషము గల్గెగా ॥ఆ॥

34 అన—పంచరాగమాలిక. జల్లా

పుష్పరాగ! సుగంధశి! సీతా! పుష్ప॥అశీసీరథ మన్మథా! పా
హిమాం ॥పుష్ప॥ వనసంతతిని గనగా! మహితం! బయ్యెగా ॥పుష్ప॥

రం—బీకఫలాన్, రూపకం

1 కరుణాకరుండవగుచు నగిచు నను దయగనుమా! సుతచరి
తా! హత దురికా! హితభరితా! సురచుతా! కూరమా! ఘోరపా!
బీక ఫలాశనిశకుమా॥ పుష్ప॥

౪౦ నామక—త్రిశ్రీ

2 శ్రీకృష్ణమును విశేషిస్తే శ్రీకృష్ణములేతడి దేవ! శ్రీకృష్ణు నాకిదిమే
లా! శ్రీమంగళరతీనాయక ||పుష్ప||

౪౧ కామవర్ధని, రూపకం

3 పుష్పశరా! పాపహరా! మోదకరా! గుణవిధురా శ్రీలలి
తా! తనయా బుధసేవితే సుభకరణహతా! కల్యాణాన్విత వైభవ కా
మవర్ధనా ||పుష్ప||

౪2 మోహన, రూపకం

4 శేషతల్ప పందనా! మృగనా! ధేశ్వరస్మరా పుష్పనాయక
మోదదాయక! పక్షివాహన మోహనాంగ ||పుష్ప||

౪౩ శ్రీరాగము—రూపకం

5 పలుమరునిను కొలిచెదరా మృదుసుమముల నిడిచితిరా!
నీపదాబ్జముల! పలుమరు! నిడితినధిక శ్రీరాగము ||పుష్ప||

౪౪ మన్మ—జంఘూటి, చతురశ్ర

సుదతిరో! నాతోనిటులాడదగునటే! మదనసుఖములనిమమా
రయమునను! తపమును విడచితినిక! గలయుటకు ||సుద|| కోపమున
నిటుపలుకుట తగునటే! నాపయి దయదలపవుగా! అధర మధురము
నొసగుము! లనినాలలితముగ ||సుద||

౪౫ అన—బ్యాగ్, తితాల్

పాపమురా! పరావనితలజేర ||పా|| మదమున తెలియక మాట
లాడెదవా! తలశేకలములగురా కూర! భీతిగొనక! విపరీతినా!
తోపంతంబు లిడేరా! కృపా తెలిపెద నెవడవా నిలునిలు ||పాపము||

౪6 మన్మధుడు—భాగేశ్వరి కురుజంపె

కాపాడు మపరాధి! గానైతి ఖనసాధ్య! నీపదాంబుజసేవ!
నముచేతనోమాత ||కా|| విపరీతకార్యంబు! విదితముగ నొనరింది! పె

జ్ఞానై తినినన్ను! వీక్షింపుజననీ! బుధవినుతగుణశీలవని యెరుగఁజిటులఘ
న! మూఢచిత్తుడనై తి! మోహంబు విడనై తి || ౯౫ ||

౪౦ అను—లేదు

౪౯ అను—పూరి ఆది

జాదులిటుల సావకూపములబడి సమయుచుందుగ్రిగా || జా || సార
సూత్రమైనభౌతికపు సంసారసుఖము నగు లోనయిమరిమరి || జా || త్రిశ్రీ
అరగడియసుఖము గోరి! నురుచి* పదమునుదూరీ! నరకబాధలిహమున
గని! ఛీ యని జీవము రోసెడు || జా ||

౫౦ ముస్మధుడు—సారంగ చతురశ్రీ

ఓహోమది ముదమండేనీ సతిగాంచగ || ఓ || బహువిధదురితపు
ధలితము తొలగెను || ఓ || కామాంకుఁడనై కనటాకృతిన్ | కలుషము
లనునే! నొనరించినాడ౯! చాలుచాలుచాలునిక సతులదూర! దోష
మా! దోహమా! సాపమా! తాపమా! మేరమీరి! సంచరించి! నాడ
దుర్మళంబుగాంచి || ఓ ||

౫౧ మాలది—అనందభైరవి; చతురశ్రీ

సుతులారా! సుతులారా! గతిలేనిచుహాపద బొందుమచుచు
విధివ్రాసె౯ || సు || పురములు నడపులు దిరిగివార! పిడికిమనన్నంబె
టదొరుకదు || సు || అనయము! నశనము దేహిదేహియని యడుగగ మ
నకావిధి వ్రాసె౯ || సు || పిల్లలు:—మాజననీ! ప్రియజననీ! వెతనొం
దితి మాకలిబాధచేత మనలేకన్! మా కడుపున! ననలము! గడలుకొ
నినగతి! నడలితిమమ్మా! మాయమ్మా! తడబడినాలుక! పిచుచవడినయ
ది! దాహమునిమ్మా! మాయమ్మా! మా ||

౫౨ అత్తి—జంఝూటి, చతురశ్ర

నగనుధీర! శుభవిచార! గరుడవాహనా॥ న॥ నాతమంబు
గాంచివేగవరము లొనగుమా ॥న॥ అరవిదాఁ! హతవికార భవనపా
లనా! పరమప్రీతి తోడనాకు వరములొసగురీ॥

౫౩ అత్తి—బ్యా, త్రిశ్రగతి

కరుణాకర! లోకేశ్వర! సర్వేశ్వర! హేపరాత్పరా! హేసరా
త్పరా! హేనాపవిదూరా॥ క॥ భుజగశయన నగధరా! భువ సంఛరణ!
అనుర సంహరణ! పమరపురుష! విగతకలుషవిబుధనుతా! శుభచరితా!
రిపుహతా మునిహితా॥ క॥

౫౪ అత్తి—జంఝూటి, చతురశ్ర

మోదమందెమదిని పూర్వసుకృతము తొలంగె॥ మో॥ పరమ
పురుషనిగనగా! సుకృతంబూదవెనుగాకడు॥ మో॥ వరనందన వరలాభ
ము! బడయదగిన భవ్యవరము బడసితిని! కడురయమున! తాపమెల్ల
నమసెనునా! కేలోకంబు గలుగదు॥ మో॥

—విశ్రాంతి—

౫౫ అత్తి—బ్యా, త్రిశ్రగతి

తెలసె! తెలసె! గడునుదనము—త్రిజగదధిపతి కుమతి ॥తె॥
నెలతలనిన మగల మదులనలచు దనముగా ॥తె॥ [షేర్] ఓనమస్తనారీ
హృదయచోరా- లీలావాతార నిర్వికారా [మిశ్ర] వాదమా- యిది
భేదమా- సతి వగవుగనెదవా- కుమతి॥ తెల॥

౫౬ త్రిదేవులు—బ్యా, త్రిశ్రగతి

చాలునిక సంతసంబు గల్గెబాగుగా ॥చా॥ సతులనిటుల బలు
కగ! సరసమనుచు దలచితిరొకొ! హితమునలుపు! వితముదెలుప! న
హితము హితమా! పరిభవమును! బడసినమము! గవిగవుల సంత
సమా! సాహసమా! తామసమా! రాజసమా! ధీమసమా! పలుమరు
మాతో పంతముగాచాలును తెలసె! చాలును తెలసె! నాహా ॥చా॥

౫౭ నారదుడు—బ్యాగ్ చతురశ్ర

అనసూయా తోడా నిటువాదులాడా నఘమాను వినుడీ +
నుడీ అలలలలలల ||అన|| చాలును చాలును సాధ్యలతోపరి|| హాస
బుగావింపగా చాలవోహమని స్వాంతములందున దలపోయుచుం
రిగా అలలలలల ||అన||

౫౮ నారదుడు—నాయక, అటతానం

గోవిందా చిదానందా పతితపావనా అలలలలలల ||గో|| దేవా
భిషవిమత చరణా దైత్యసంహరణా ||గో|| భక్తపాలనా ముక్తిలోలనా
శక్తిచాలన గుణధనా ||గో||

౫౯ అనసూయ—శుద్ధసావేరి, కురుజంపె

[గ్రంథమధ్యమున నీయసుబంధసంఖ్యలేదు 69వ పుటలో అన|| ప్రవే
శమున పంక్తి నద్ద చమప్రసాదవలెను.]

దయసేయగదరయ్య తడయకను వీర ముల ||ద|| తమదర్శనము
చేత తనువు సఫలతగాంచె ||ద|| చూపమూర్తులై భువన నుతచరి
తులగు తమటిలు దయగనుట పరమస్మృతమగాది ముదితాత్మ
లై మీర! లరుగుటయె సురహితము తొలుదొలుత తపములను
లిపితిని ధలమెనగె ||ద||

౬౦ నారదుడు—మధ్యమావతి 14 అక్షర [ఆడే చొతాల్

దెల్పెదవినుడిక శుభచరితము గలిగిన గతినిక ||తె|| ప్రియ
ననసూయను గనుగొని భీక్షమడిగి వననము విడుమని యడుగ
శిశువులనుగను నొనరించి క్షీరమునొసగెను ప్రియకరముగ ||తె||

౬౧ త్రిదేవులు- తితాల్

పోపామ్మిక నారదమునినాధా తడయనేలా నివేవడిగా ||దే
కరుణ గనుమామః వివిసమా|| భూమికిబొమ్మా వైరంబుసుమా ||పో
ఆయనసూయకు నోడితిమికమా యశమునుమాంగ! ల్యములనిమ్మా
వేగముగజని పినయముననుమన! పని బలుకుమువరి మమగుమునీ
దిక్కిక నీశక్తిచేతనే పతు! లంబొడగాంతుము వినుమా! వెనుకరు
షముబలికితిమచఘా! కరుణగనుమా వేగ ||పో||

౬౨ నారదుడు—కాఫీ-తితార

కయమున ధరణి కేగుడమ్మా ||ర|| రాజిత యానానతినిన్ గ
నుగొనుడు ||ర|| గతకృతముల మదిలో! పలనిడక కరుణవలపునునుడి!
యికజనుడి జగనధి పతులను! చుసితనయులగను నలిపిన నతిపయి! చ
లమేలా చనుడి కనుడి! యనపూయనుక ||ర||

౬౩ త్రిదేవులు—సింహేంద్రమధ్య. చతురశ్రగతి

ఓలతాంగి మా ప్రాణేశ్వరులను! మాకొనంగుమిక శ్రేయంశా
||ఓ|| చాలమోసము ను నలిపి వాగము! సదమలనూననక్షమియింపు
మునుము ||ఓ|| తొలుతనారమును పలికినవలుకును! తెలియక పెడచె
వినిడితిమిగా! కలతనొందితిమి మాహృదయంబుల కరుణతోడ పతివి
క్షమునొనగుము ||ఓ||

౬౪ నారదుడు—కాగేశ్వరి, చతురశ్ర

ఈనుదతి సుమహిత! సుమహిత! యైన సచ్చరిత్రయగును విను
మా ||యూ|| సాధ్వీలెల్లననుసరింప తెచ్చె! స్వనమపూర్ణు! సర
లోకపావన ప్రేమాఖ్యై! శుభదము! సుకృతమై! యనింద్యమగు నీ||

౬౫ నారదుడు—మాయామాళవగౌళ త్రిశ్రగతి

అనసూ! యాప్రసాదమూ మనకు సుప్రసాదమా ||అ|| వనరు
పానంధవ హరిహరవరులకు రుచికర ||మన|| గులకరాళ్ళు సెనగలుగా
నలయక పచనంబుజేసి! నలలిత సఫలప్రదాత యశోవేతగా ||అ||

౬౬ త్రిదేవులు—బ్యాగ్ చతురశ్ర

విమలని గమవినుతా మంగళమగు|| విశ్వజనాన్లదిత చరిత్ర
మగు |విమ|| ప్రేముదము గలిగెను పావన కథనము! విమలతచేజగద్వి
నుతిగాంచితిని! భువన పతులపసి! బాలురజేసితి! శిలల పచనమును
నలిపితివమ్మా సత్వలోకహిత విశ్రుత చరితా ||పి||

సంపూర్ణము.

14823